

РИНОК ФІКСОВАНОГО ДОСТУПУ ДО МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ВІД СІРОГО ДО БІЛОГО

Авторський колектив:

Кошук Тетяна Василівна, к.е.н. (керівник авторського колективу)

Пасічний Микола Дмитрович, д.е.н., професор

Ринок фіксованого доступу до мережі Інтернет: від сірого до білого. Кошук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кошук, Growford Institute, К: 2024

У виданні досліджено формування ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні, його сучасний обсяг та структуру, особливості функціонування. Представлено приклади побудови відповідного ринку у країнах ЄС. Розкрито особливості оподаткування провайдерів, які надають послуги у сфері фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні. Оцінено втрати податкових надходжень внаслідок зловживання представниками вітчизняного ринку спрощеною системою оподаткування. Проаналізовано практику оподаткування галузі у країнах ЄС з особливим акцентом на сплаті суб'єктами господарювання ПДВ. Надано пропозиції щодо удосконалення оподаткування послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні з метою запобігання податковій оптимізації та ухиленню від оподаткування.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. Формування ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні, його обсяг і структура, особливості функціонування	5
<i>Тренд зростання ринку</i>	<i>5</i>
<i>Технологічне оновлення</i>	<i>6</i>
<i>Зростання доходів операторів ринку</i>	<i>8</i>
<i>Структура ринку</i>	<i>11</i>
<i>Підсумки до розділу 1</i>	<i>14</i>
2. Податкові режими провайдерів, що надають послуги фіксованого доступу до Інтернету в Україні, та їх вплив на доходи бюджету	15
<i>Про що свідчить тренд до посилення фрагментації ринку?</i>	<i>16</i>
<i>Різке зростання доходів дрібних учасників ринку: особливості</i>	<i>19</i>
<i>Чому спрощенці сплачують єдиний податок, але не ПДВ?</i>	<i>21</i>
<i>Ідентифікація «сірих» схем на ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет</i>	<i>24</i>
1. <i>Мережа ФОП під одним брендом без створення юридичної особи</i>	<i>24</i>
2. <i>Взаємодія пов'язаних між собою ТОВ і ФОП</i>	<i>26</i>
3. <i>«Економія» на сплаті єдиного соціального внеску</i>	<i>29</i>
<i>Податкові втрати</i>	<i>30</i>
<i>Підсумки до розділу 2</i>	<i>31</i>
3. Розвиток ринку фіксованого доступу до Інтернету та підходи до оподаткування його операторів у країнах ЄС	33
<i>Загальноєвропейські тренди: поширеність послуги, концентрація ринку та особливості його гравців</i>	<i>33</i>
<i>Національні приклади побудови ринку</i>	<i>36</i>
<i>Підходи до оподаткування операторів</i>	<i>39</i>
<i>Підсумки до розділу 3</i>	<i>43</i>
4. Пропозиції щодо удосконалення оподаткування сфери фіксованого доступу до Інтернету в Україні з метою обмеження зловживань	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	51

ПЕРЕДМОВА

*Податки є сухожиллям війни
Томас Сарджент*

За сучасних умов активізувалась дискусія щодо підвищення податків, які ініціював уряд законопроектом від 18.07.2024 р. № 11416 задля акумулювання коштів на потреби обороноздатності держави. В процесі комунікації влади з представниками бізнес спільноти піднімалось питання, що зростання податкового навантаження можливо здійснювати одночасно з заходами детінізації економіки. Адже в протилежному випадку в програшній ситуації опиниться сумлінний платник податків – підприємець чи громадянин, який справно, і в повному обсязі, сплачує свої податкові надходження.

Затверджена Національна стратегія доходів чітко вказує, що пріоритетом державної політики є збільшення доходів бюджету на стійкій основі, *закриття існуючих можливостей для ухилення від оподаткування, підвищення рівня дотримання законодавства та боротьби з тіньовою економікою*¹. Сьогодні боротьба з тіньовою економікою і несплатою податків є вкрай важливим напрямом економічної політики держави.

Президент України не раз зазначав, що несплата податків в умовах повномасштабної війни – річ неприпустима. Голова парламентського комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев наголошує на необхідності детінізації вітчизняної економіки та зазначає, що всі заходи у цій сфері будуть посилюватись у ході перемовин і виконання умов про вступ до ЄС. Окремі акценти він зосередив у тому числі на ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет². Незважаючи на реалізовані заходи держави у сфері детінізації, у певних галузях економіки проблеми загострюються, що потребує підвищеної уваги суспільства.

Зазначене актуалізує дослідження масштабів та особливостей застосування спрощеної системи оподаткування суб'єктами господарювання, які надають послуги у сфері фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні, та його впливу на доходи бюджету. Забезпечення добросовісної конкуренції також є важливим, оскільки довіра економічних суб'єктів до державної політики є важливою умовою для забезпечення стійкого економічного розвитку. Крім того, для напрацювання ефективних рішень доцільним є узагальнення європейського досвіду функціонування ринку послуг фіксованого доступу до Інтернету, у тому числі особливостей його оподаткування.

¹ Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

² «Сірий» ринок Інтернету. Час приводити до тями. URL: https://glavcom.ua/columns/danilo_hetmantsev/sirij-rynok-internetu-chas-privoditi-do-tjami-1012837.html#google_vignette (дата звернення 09.08.2024 р.)

1. Формування ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні, його обсяг і структура, особливості функціонування

Фіксований доступ до мережі Інтернет є важливим сегментом сфери електронних комунікацій України. Компанії, які працюють у цьому сегменті, надають послуги кінцевим користувачам і постачальникам мереж. За показником підключення до мережі фіксованого широкосмугового доступу (ШСД, передбачає отримання та відправку даних із високою швидкістю) визначається доступність Інтернету для населення у більшості країн світу. Важливість розвитку ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні зумовлена також тим, що надання відповідної послуги є «базовою потребою для використання Інтернету, оскільки може забезпечити споживання та передачу великих обсягів даних на вищій швидкості, ніж може забезпечити сьогодні мобільний доступ до мережі Інтернет, і має низький рівень затримки»³.

Тренд зростання ринку

Рівень забезпеченості населення України фіксованим доступом до Інтернету зростав останні п'ять років. Зокрема, станом на 31.12.2023 р. в середньому по країні були забезпечені фіксованим доступом 62 домогосподарства у розрахунку на 100 домогосподарств⁴, що на 15,7 домогосподарств або на 33,9% більше, ніж на 31.12.2019 р.

Кількість ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет зростає з 7,27 млн од. у 2019 р. до 8,06 млн од. у 2023 р., тобто на 10,9%. Графічно динаміка цього показника представлена на рис. 1.1.

У 2022 р. кількість ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет зменшилась на 7,8%, порівняно з 2021 р., і становила 7,2 млн од. Утім, наведені статистичні дані не є точними, адже Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (далі – НКЕК) в умовах воєнного стану не отримала від операторів повний обсяг звітності.

У 2023 р. фіксувалося збільшення кількості ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет майже на 12% до 8,06 млн од. Це відбулося насамперед завдяки релокації підприємств на захід України. Водночас зросла кількість ліній у сільській місцевості⁵.

³ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

⁴ Звіт про діяльність НКЕК за 2023 рік. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf

⁵ Звіт про діяльність НКЕК за 2023 рік. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf

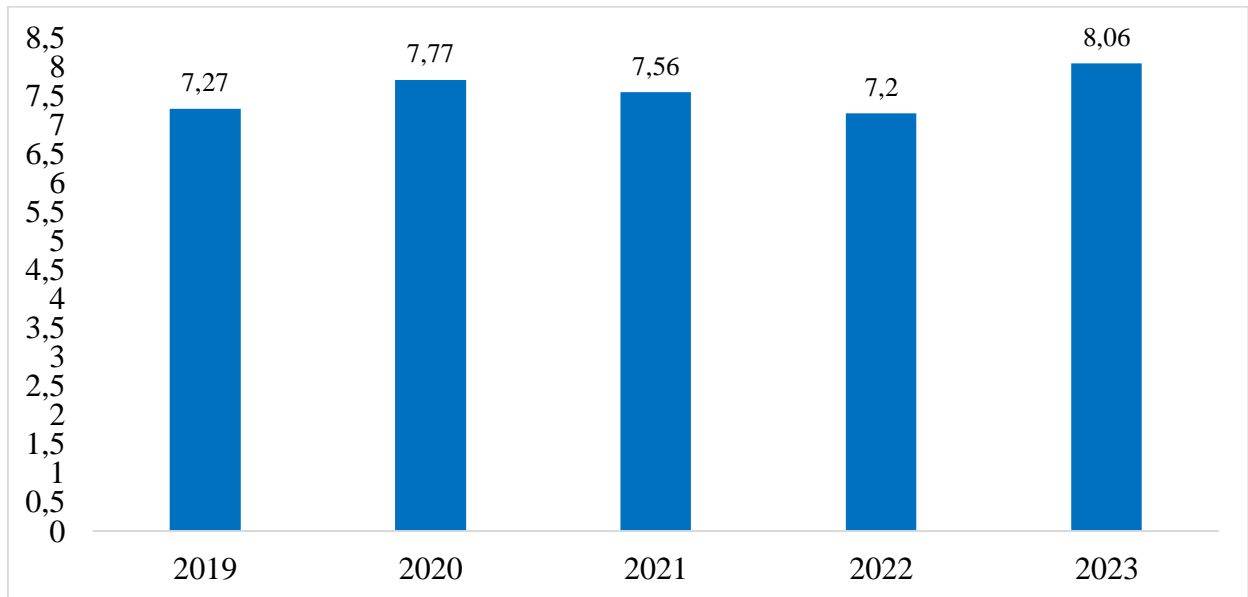

Рис. 1.1. Кількість ліній (точок) фіксованого доступу до Інтернету, млн од.

Джерело: побудовано авторами на основі звітів НКЕК. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

У 2023 р. у структурі розподілу ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет у розрізі швидкостей найбільшу кількість складала така: понад 4,2 млн од – на швидкості від 30 до менше ніж 100 Мбіт/с; понад 2,8 млн од – на швидкості від 100Мбіт/с до менше ніж 1 Гбіт/с. Частка цих ліній (саме вони, згідно з чинним законодавством, вважаються лініями ШСД), у загальній кількості ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет становила 88,1%⁶. Ще в 2019 р. 76% усіх ліній (точок) забезпечували доступ користувачів до мережі Інтернет на швидкості від 10 до 100 Мбіт/с⁷.

Отже, динаміка структури розподілу ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет в розрізі швидкостей в 2019–2023 рр. демонструє тренд до зростання кількості ліній (точок) на швидкості від 100 Мбіт/с до менше ніж 1 Гбіт/с на 1,77 млн од або в 1,62 рази.

Технологічне оновлення

Сьогодні послуги фіксованого доступу до Інтернету надаються із використанням волоконно-оптичного кабелю (за технологією xDSL), мідних ліній зв'язку, коаксіального кабелю, технології ширококутового фіксованого радіодоступу, супутникових каналів та інших технологій.

⁶ Звіт про діяльність НКЕК за 2023 рік. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf

⁷ Звіт про діяльність НКЕК за 2019 рік. С.22. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf

Одним із основних напрямків розвитку сектору фіксованого доступу до мережі Інтернет під час повномасштабної війни стала *технологічна модернізація мереж доступу й активний перехід до використання волоконно-оптичних технологій*, з одночасною відмовою від експлуатації та технічного обслуговування менш продуктивних і енергоефективних мереж. У 2023 р. частка ліній фіксованого доступу з використанням волоконно-оптичного кабелю, а саме технології xPON, збільшилась на 17,7% (порівняно з 2022 р.). Зростання популярності зазначеної технології зумовлено технологічним потенціалом гігабітної швидкості доступу, а також пов'язане із випадками відсутності стабільного постачання електроенергії у зв'язку з пошкодженнями або знищенням об'єктів енергетичної інфраструктури через ракетні обстріли.

У 2023 р. 88,1% ліній в Україні були з використанням волоконно-оптичного кабелю, проти 29,6% у 2016 р. Якщо порівнювати з країнами Європи (передусім ЄС), то в них у 2022 р. волоконно-оптичні мережі покривали 55% домогосподарств, а в 2016 р. цей показник складав 23%⁸.

*Попри завдану бойовими діями шкоду ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет, його оператори продовжують оперативно впроваджувати заходи з відновлення пошкоджених мереж, здійснювати розширення та модернізацію своїх мереж та їх елементів*⁹. Зокрема, у перший рік повномасштабної війни ПРАТ «ДАТАГРУП-Volia» працювало над забезпеченням енергонезалежності мережі, витративши на закупівлю обладнання понад 70 млн грн. АТ «Укртелеком» у 2022 р. вклало 530 млн грн в модернізацію мереж та IT-інфраструктури, заміну мідної інфраструктури на оптичну¹⁰.

У 2023 р. відбулося зростання капітальних інвестицій у сферу електронних комунікацій в цілому на 50 % (порівняно з 2022 р.), до рівня 18,9 млрд грн. При цьому частка сегменту фіксованого доступу до мережі Інтернет, який не виокремлено, складає близько 30%. Але, згідно із даними НКЕК за 4-й квартал 2023 р., з усіх 3598 інтернет-провайдерів тільки 897 здійснили капітальні інвестиції у сферу телекомунікацій (з них 582 відзвітували про суму інвестування менш як 1 тис грн). При цьому *майже 70% всіх капітальних інвестицій у галузі забезпечили 4 компанії*¹¹. Зазначене ставить під сумнів реалістичність даних

⁸ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. С.38. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

⁹ Богапов Г. Кількість ліній фіксованого доступу до Інтернет зросла на 12%. 03.04.2024. URL: <https://expert.com.ua/180191-kilkist-linij-fiksovanogo-dostupu-do-internet-zroslo-na-12.html>

¹⁰ Підгайна Є. Рік незламності: як інтернет-провайтери загартували мережі під час масованих кібер- та артилерійських атак. 02.03.2023 р. URL: <https://mind.ua/publications/20254162-rik-nezlamnosti-yak-internet-provajderi-zagartovali-merezhi-pid-chas-masovanih-kiber-ta-artilerijski>

¹¹ Куц О. Чому держава має прибрати ФОП з ринку фіксованого доступу до інтернету. 26.06.2024р. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/problemi-opodatkuвання-internet-provayderiv-v-ukrajini-progalini-ta-neobhidni-reformi-50430061.html>

звітності: розширення покриття мережею фіксованого доступу, прокладання волоконно-оптичного кабелю неможливі без капітальних інвестицій. Докладніше про це йдеться у розділі 2.

Зростання доходів операторів ринку

У 2019-2023 рр. фіксувалося зростання доходів ринку телекомунікаційних послуг. Зокрема, у 2023 р. відносно 2019 р. доходи від надання електронних комунікаційних послуг зросли на 46,5%, доходи від надання фіксованого доступу до мережі Інтернет збільшилися на 81,2% (рис. 1.2)

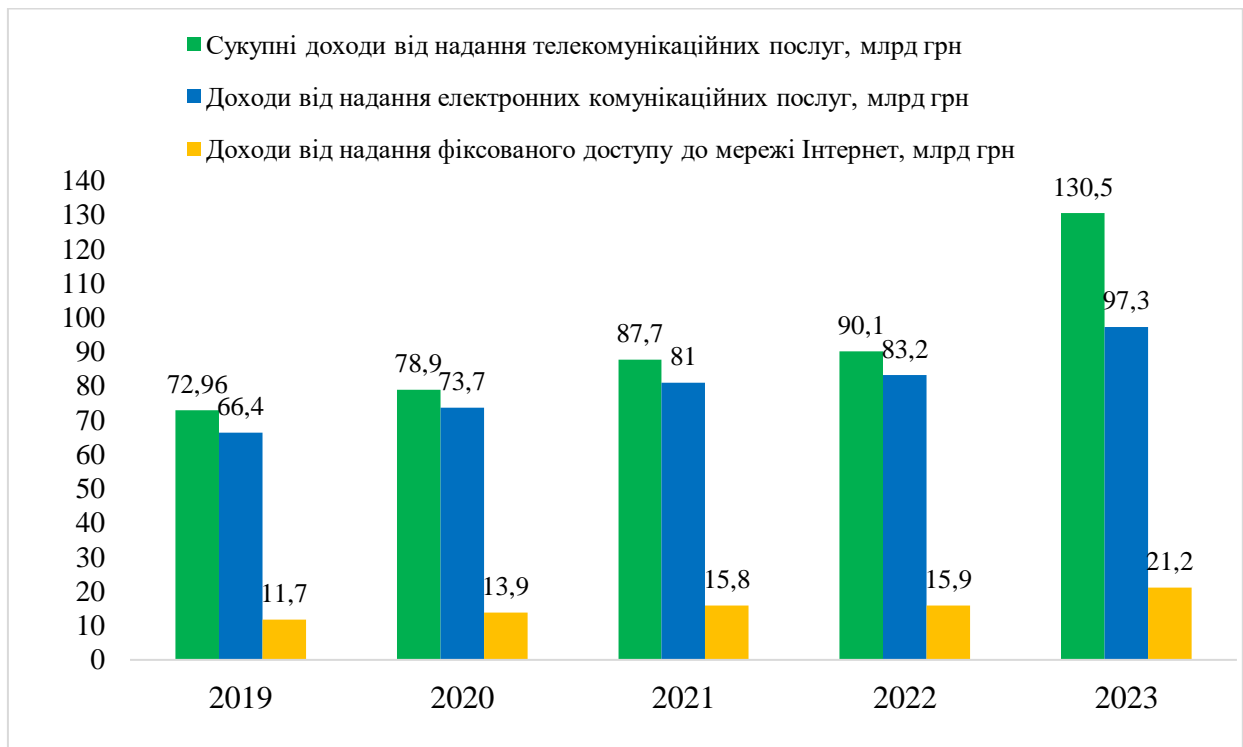

Рис. 1.2. Динаміка доходів від надання окремих видів телекомунікаційних послуг в Україні, млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі звітів НКЕК. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

Навіть в умовах повномасштабної збройної агресії рф галузь електронних комунікацій зберігала позитивну динаміку розвитку. Щодо ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет, то в 2022 р. сукупний обсяг доходів суб'єктів ринку залишився практично на рівні 2021 р., зростання склало лише 1%. Утім, з урахуванням індексу інфляції в 2022 р., цей ринок просів більш як на 26%¹².

Підгайна Є. Відновлення інтернету на деокупованих територіях: чому не всі провайдери «фікси» можуть повернутися, як це перекроє ринок та кого з гравців рятуватимуть першим. 17.04.2023 URL: <https://mind.ua/publications/20256162-vidnovlennya-internetu-na-deokupovanih-teritoriyah-chomu-ne-vsi-provajderi-fiksi-mozhut-povernutisya>

Такі результати були спричинені втратою окремих територій, міграцією населення, а відповідно, й користувачів мереж. Скоротилась також кількість ліній (точок) фіксованого доступу, що описано вище.

За підсумками 2023 р. доходи від надання електронних комунікаційних послуг були майже на 17% вищими, ніж у 2022 р., а доходи від надання фіксованого доступу до мережі Інтернет зросли на 33,3%. При цьому індекс інфляції у 2023 р. становив 5,1%. Зростання сегменту фіксованого доступу до мережі Інтернет відбулось завдяки *частковій нормалізації роботи компаній, відновленню мереж й деокупації окремих регіонів України. Хоча на окремих деокупованих територіях стало децю менше абонентів*, оскільки не всі мешканці змогли повернутися (їх житло зруйноване).

У 2019-2023 рр. відбулись суттєві зміни у структурі доходів від надання електронних комунікаційних послуг, що ілюструє рис. 1.3.

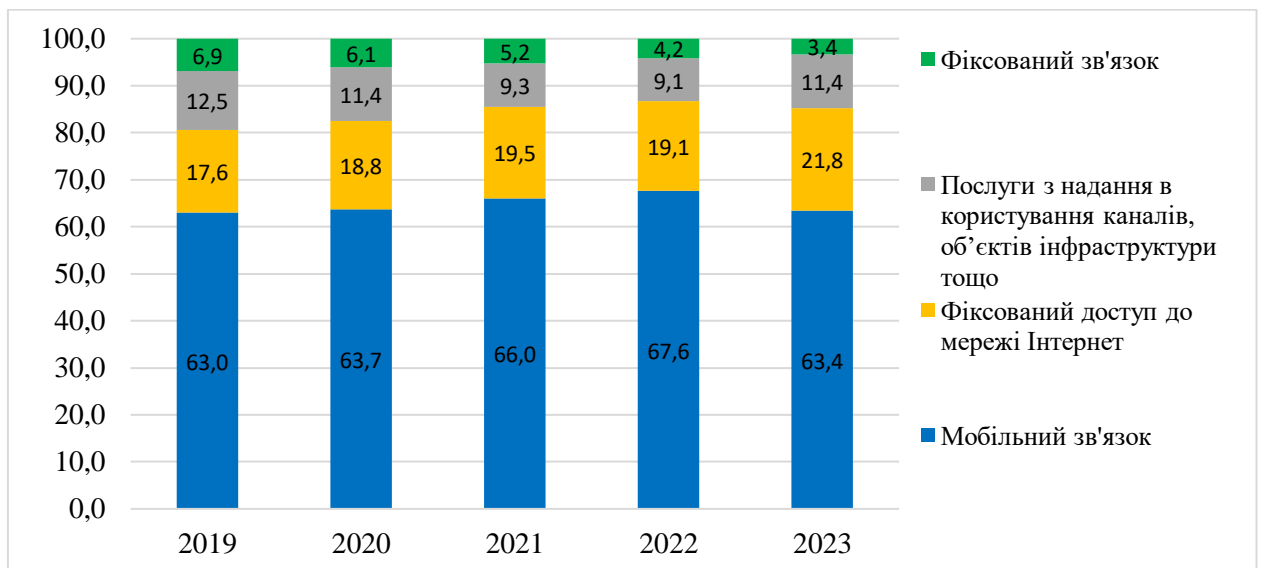

Рис. 1.3. Структура доходів від надання електронних комунікаційних послуг у 2019–2023 рр., у %

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі звітів НКЕК. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

Частка доходів від надання послуг фіксованого зв'язку скоротилася із 6,9% у 2019 р. до 3,3% у 2023 р. Частка доходів від надання послуг мобільного зв'язку в 2023 р. відносно 2019 р. практично залишилась без змін, але порівняно з 2022 р. – зменшилася на 4,2 в.п. Найбільш динамічно зростала частка доходів від надання фіксованого доступу до Інтернету – на 4,2 в.п. у 2023 р. порівняно з 2019 р. та на 2,7 в.п. відносно 2022 р.

Отже, наразі сегмент фіксованого доступу до мережі Інтернет є одним із важливих секторів ринку електронних комунікаційних послуг в Україні та займає 21,2 % у структурі доходів галузі телекомунікацій.

Щодо джерел доходів ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет, то в 2020–2023 рр. в середньому 95% складала доходи від надання послуг користувачам, й лише 5% – постачальникам мереж.

Середньомісячний дохід від надання послуг фіксованого доступу до Інтернету у розрахунку на одного абонента (ARPU) за 5 років зріс на 63,3%, склавши в 2023 р. 219,0 грн/міс¹³ (рис. 1.4). У 2022 р. показник ARPU був на 94,3% більшим, ніж у мобільних операторів¹⁴.

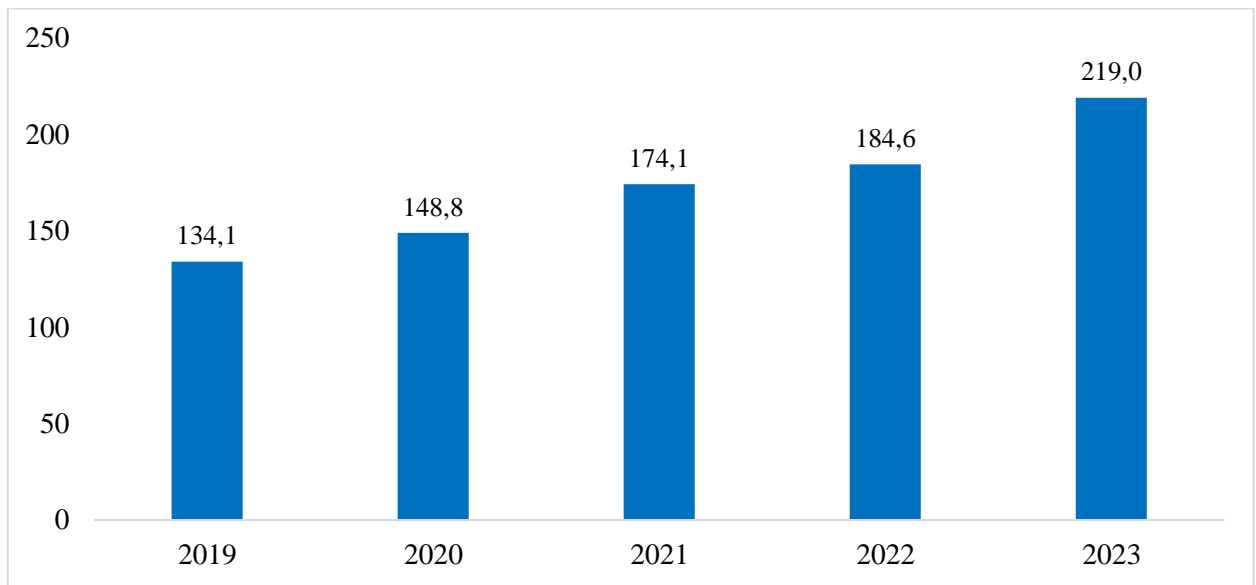

Рис. 1.4. Динаміка середньомісячного доходу від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет у розрахунку на одного абонента, грн/міс.

Джерело: побудовано авторами на основі звітів НКЕК. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

Незважаючи на зростання показника середньомісячного доходу від надання послуг фіксованого доступу до Інтернету у розрахунку на одного абонента, у 2024 р. Україна входить до ТОП-5 країн із найнижчою середньомісячною ціною серед 223 країн світу, яка складає 7,35 дол США¹⁵. Низький ARPU, порівняно з європейськими країнами, є стримуючим фактором для розвитку ринку, оскільки оператори не отримують достатнього обсягу фінансових ресурсів для інвестування в нові технології¹⁶.

¹³ Звіти про діяльність НКЕК за період 2019-2023 рр. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

¹⁴ Понад 83 млрд грн доходу, майже 27 млн 4G-абонентів, 5544 скарг. Та ще 15 найцікавіших фактів із звіту телеком-регулятора. URL: <https://mind.ua/publications/20255539-ponad-83-mlrd-grn-dohodu-majzhe-27-mln-4g-abonentiv-5544-skarg-ta-shche-15-najcikavishih-faktiv-iz-zvi>

¹⁵ Global broadband pricing league table 2024. URL: www.cable.co.uk/broadband/pricing/worldwide-comparison

¹⁶ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. С.39. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

Структура ринку

Особливістю ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні є *велика кількість гравців*, що зумовлено відсутністю серйозних адміністративних бар'єрів для входу на ринок, зокрема тим, що не потрібно купувати ліцензії. З одного боку, це вказує на високий рівень конкуренції на ринку. З другого боку, провайдери мають відповідати доволі високим технічним вимогам, а також на них покладається виконання важливих вимог у сфері інформаційної (національної) безпеки. Зважаючи на останній чинник, легкий вхід на ринок, особливо в умовах повномасштабної війни з РФ, яка має у тому числі інформаційну складову, пов'язаний з низкою ризиків.

Розглядаючи ретроспективний зріз зазначимо, що в 2018 р. на вітчизняному ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет працювало близько 2700 компаній. Частка ТОП-10 компаній складала близько 50% ринку. Лідерами ринку за кількістю абонентів були такі компанії: АТ «Укртелеком» (частка ринку близько 20%), а також ПРАТ «Київстар» і Volia (ТОВ «ВОЛЯ-КАБЕЛЬ») з частками близько 10% кожна¹⁷.

Але далі ситуація щодо кількості гравців ринку та його лідерів дещо змінилась. Відбулася втрата лідерських позицій компанією АТ «Укртелеком». У 2020 р. провідні позиції на ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет посіла компанія ПРАТ «Київстар». За даними НКЕК за підсумками III кварталу 2020 р., частка ПРАТ «Київстар» на ринку послуг для фізичних осіб становила 16%. У 2020 р. ця компанія надавала фіксований доступ до Інтернету 1,1 млн абонентам. Якщо порівнювати з 2017 р., то в ПРАТ «Київстар» було 824 тис абонентів, в АТ «Укртелеком» – 1,501 млн.

До ТОП-3 гравців ринку входив також провайдер Volia (ТОВ «ВОЛЯ-КАБЕЛЬ») з базою 676,5 тис абонентів. У кінці 2020 р. компанія «ДАТАГРУП» придбала компанію Volia. Сумарна абонентська база об'єднаної компанії ПРАТ «ДАТАГРУП-Volia» склала понад 800 тис абонентів.

У 2020 р. до ТОП-10 гравців ринку, окрім зазначених вище, увійшли такі компанії як ТОВ «ФРІНЕТ», ТОВ «МЕГА ЛІНК», ПП «ДИКИЙ САД», ПРАТ «ФАРЛЕП ІНВЕСТ» (Vega), НВП «ТЕНЕТ» і ТЗОВ «БІЗНЕС І ТЕХНОЛОГІЇ». Водночас на ринку були присутні *гравці, зареєстровані на десятки або сотні фізичних осіб – підприємців (далі – ФОП) чи товариств з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ)* з метою оптимізації оподаткування. Це питання докладно розкрито у розділі 2.

¹⁷ Романова Л.В., Коломієць О.Ф., Могилевська О.Ю. Сучасні підходи до формування комплексу просування телекомунікаційних послуг. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 43. С.256-261. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/48.pdf

Вітчизняний фрагментований ринок фіксованого доступу до мережі Інтернет характеризується також тим, що в одному багатоквартирному будинку одночасно можуть співіснувати по 6-8 провайдерів, користувач має можливість змінювати постачальників послуг. Але не завжди є здорова конкуренція. Коли велика кількість гравців ринку хоче бути присутніми на обмеженій локальній території, формуються передумови для маніпуляцій, зокрема із загальною та домовою інфраструктурою, і появи тіньових гравців із монопольним становищем. Це ускладнює роботу прозорим і великим компаніям¹⁸.

Станом на I півріччя 2023 р., найбільшими операторами фіксованого доступу до мережі Інтернет були такі компанії: ПРАТ «Київстар», АТ «Укртелеком», ТОВ «ВОЛЯ-КАБЕЛЬ», ТОВ «ФРІНЕТ», ПРАТ «ДАТАГРУП». Їх загальна частка на ринку становила 32,9% (рис. 1.5).

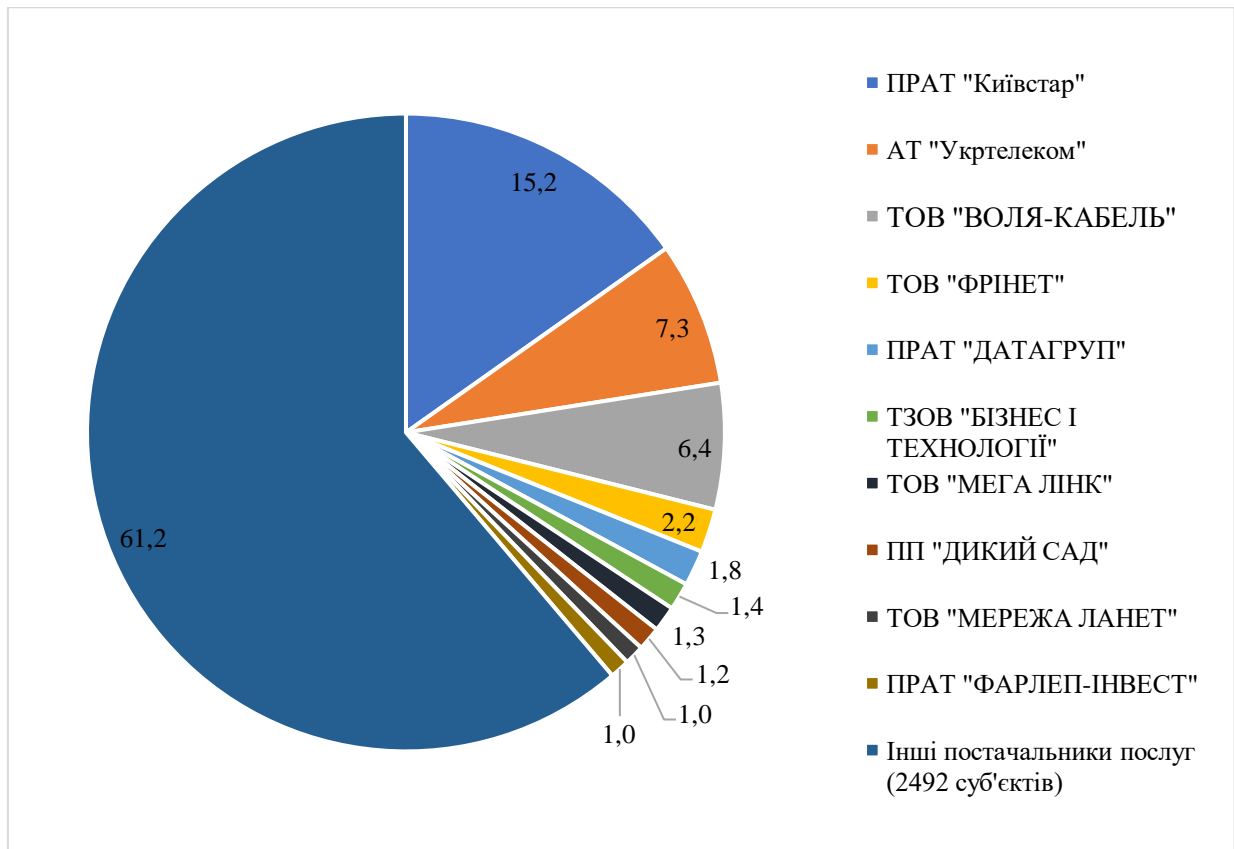

Рис. 1.5. Основні постачальники послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні в I-му півріччі 2023 р. (за кількістю ліній (точок)), у %

Джерело: Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. С.38.

URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

¹⁸ Мережеві стратегії. Як Київстар обійшов конкурентів у сегменті фіксованого інтернету. 29.03.2021. URL: <https://focus.ua/uk/ukraine/476274-setevye-strategii-kak-kiyvstar-oboshel-konkurentov-v-segmente-fiksirovannogo-interneta>

Зокрема, ПРАТ «ДАТАГРУП» була лідером серед операторів фіксованого ШСД до Інтернету в корпоративному та оптовому сегментах із часткою ринку понад 50%. Серед клієнтів цієї компанії – 93% українських банків і майже 200 великих українських компаній¹⁹.

У II півріччі 2023 р. перелік лідерів ринку зазнав змін, зокрема у зв'язку з тим, що 25 травня 2023 р. Антимонопольний комітет України надав дозвіл компанії «Vodafone Україна» (ПРАТ «ВФ Україна») придбати більше 50% в статутному капіталі інтернет-провайдера ТОВ «ФРІНЕТ» (оператора ШСД до Інтернету, який надавав послуги під торговою маркою «ОЗ»). Абонентська база ТОВ «ФРІНЕТ» перевищувала 163 тис абонентів. Завдяки цьому придбанню, а також купівлі у 2021 р. ПРАТ «ФАРЛЕП ІНВЕСТ» (Vega)²⁰, ПРАТ «ВФ Україна» збільшило свою частку на ринку.

Також нещодавно компанія NJJ Holding оголосила про придбання ПРАТ «ДАТАГРУП-Volia» та Lifecell (ТОВ «ЛАЙФСЕЛЛ»), оператора мобільного зв'язку в Україні²¹. На частку об'єднаної компанії у структурі ринку фіксованого доступу до Інтернету це не вплине.

Згідно з рейтингом найбільших операторів фіксованого доступу до мережі Інтернет України, що базується на відкритих даних і звітності, поданої до НКЕК (опублікованого авторитетним виданням *Forbes* у серпні 2024 р.), лідером ринку є ПРАТ «Київстар» з понад 1,15 млн абонентів.

До числа ТОП-5 найбільших інтернет-провайдерів увійшли:

- АТ «Укртелеком» з більш ніж 1,12 млн користувачів;
- ПРАТ «ДАТАГРУП-Volia» з понад 600 тис абонентів;
- ПРАТ «ВФ Україна» («Vodafone Україна») з 250 тис абонентів;
- ТОВ «МЕРЕЖА ЛАНЕТ», яке має 250 тис абонентів.

Серед регіональних провайдерів найбільшими виявилися такі: одеський НВП «TENET» (200 тис абонентів); HomeNet (обслуговує 200 тис користувачів у Вінницькій та інших областях України); «Еверест» з м. Вінниця (100 тис абонентів); ПП «ДИКИЙ САД» із м. Миколаїв (93 тис абонентів); ТОВ «МЕГА ЛІНК» («Фрегат») із м. Дніпро (88,1 тис абонентів).

Далі у виданні *Forbes* йдеться про те, що деякі великі гравці ринку, зокрема харківський *Triolan*, не увійшли до цього рейтингу через відсутність звітності в НКЕК. Більш того, є **суттєві розбіжності між даними, які провайдери подають до НКЕК, та інформацією, отриманою безпосередньо від**

¹⁹ Кузьменко О. Експерти прогнозують «пекельну конкуренцію» на телеком-ринку після того, як NJJ Capital завершить придбання «Датагруп-Volia». 14.02.2024 р. URL: <https://dev.ua/news/pekelnna-konkurentsia-na-telekom-rynku-1707925854>

²⁰ Юрасов С. АМКУ дозволив Vodafone Ukraine купити великого інтернет-провайдера «ОЗ» («Фрінет»). Ось деталі. 26.05.2023 р. URL: <https://dev.ua/news/vodafone-1685090806>

компаній. Зокрема, НВП «ТЕНЕТ» вказало у звіті НКЕК 36 тис підключених ліній, а журналістам повідомило про понад 200 тис клієнтів. Схожа ситуація спостерігається з вінницьким HomeNet²².

Зазначені факти зумовлюють необхідність поглибленого дослідження з метою перевірки гіпотези щодо **значної частки «сірого» ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні.**

Підсумки до розділу 1

На підставі проведеного аналізу стану ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні можна зробити такі висновки:

1. Зазначений ринок динамічно розвивається, але є достатньо фрагментованим. На ньому присутні як великі компанії, так і величезна кількість дрібних гравців. Утім, не всі «маленькі» провайдери насправді є такими, оскільки частина операторів штучно подрібнені на ТОВ та ФОП, що доведено у нашому дослідженні. Це ускладнює оцінювання структури ринку та призводить до недобросовісної конкуренції на ньому.

2. Плата за Інтернет в Україні є доступною для споживачів. Разом із тим, це стримує впровадження нових технологій, підвищення якості послуг. Хоча процес технологічного оновлення галузі, що включає серед іншого перехід до використання волоконно-оптичних кабелів, триває доволі активно.

3. Збройна російська агресія проти України продовжує спричиняти пошкодження електронних комунікаційних мереж та їх інфраструктури внаслідок кібератак, ракетних ударів і бойових дій. Це, в свою чергу, призводить до необхідності додаткових фінансових витрат компаній.

²² Forbes оприлюднив рейтинг найбільших інтернет-провайдерів України. 06.08.2024. URL: <https://mediasat.info/uk/2024/08/06/forbes-oprylyudnyv-rejtyng-najbilshyh-internet-provajderiv-ukrayiny/>

2. Податкові режими провайдерів, що надають послуги фіксованого доступу до Інтернету в Україні, та їх вплив на доходи бюджету

Вітчизняний ринок послуг фіксованого доступу до Інтернету продовжує доволі активно розвиватись, незважаючи на екстраординарні виклики повномасштабного вторгнення. Зокрема, *обсяг доходів від надання таких послуг збільшився* за останні п'ять років на 81,4%, а в 2023 р. порівняно з 2022 р. на 34,1%. Графічно динаміка цього показника представлена на рис. 2.1.

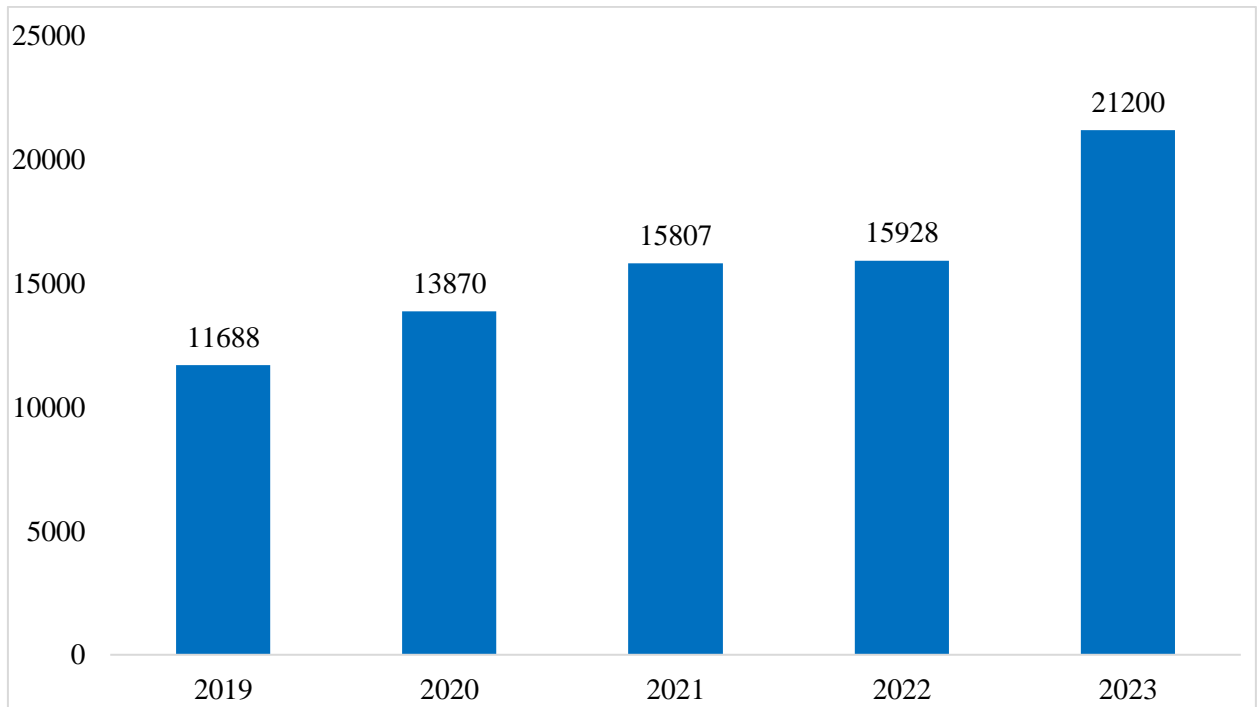

Рис. 2.1. Доходи від надання послуг фіксованого доступу до Інтернету, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі звітів НКЕК. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

Поступово зростає також показник частки доходів від послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет у загальних доходах від надання електронних комунікаційних послуг. У 2023 р. ця частка становила 21,8%.

Причин зростання доходів галузі є декілька.

По-перше, це зростання кількості ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет, станом на кінець 2023 р. їх є 8,06 млн шт. За п'ять років аналізу їх кількість зросла на 10,9%. Слід зазначити, що у 2022 р. внаслідок військових дій і окупації територій відбулось зменшення їх кількості на 0,36 млн до 7,2 млн. Проте у 2023 р. кількість ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет зросла на 0,86 млн або на 11,9%.

По-друге, спостерігається стійке збільшення обсягу середньомісячного доходу від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет (ARPU).

Якщо у 2019 р. ARPU склав 134,1 грн, то у 2023 р. – 219,0 грн, відповідно зростання становило 63,3%. Збільшення обсягу ARPU у 2023 р. порівняно з 2022 р. склало 18,6%. Докладніше див. розділ 1.

Про що свідчить тренд до посилення фрагментації ринку?

За даними реєстру постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг, в Україні функціонує 4677 таких постачальників станом на 01 серпня 2024 р.²³, хоча ще станом на 31.12.2022 р. їх кількість складала 2036, станом на 31.12.2023 р. – 4113. *Зростання кількості постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг за півтора роки у 2,3 рази* може свідчити як про відновлення ринку внаслідок повномасштабної війни і зростання рівня конкуренції, так і про схеми оптимізації оподаткування учасниками ринку.

Також це може слугувати індикатором тому, що не всі провайдери, особливо ФОП, належним чином подавали відповідну документацію.

В цілому на спрощеній системі оподаткування на 01 січня 2024 р. перебувало близько 65% від загальної чисельності постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг. Станом на 01 серпня 2024 р. у реєстрі містяться дані про 4040 постачальників, які надають послуги доступу до мережі Інтернет, з яких 2101 постачальник зареєстрований у статусі ФОП (що складає 52% від загальної кількості цих суб'єктів).

Зокрема, у м. Києві та Київській обл. у реєстрі містяться дані про 134 фізичних осіб-підприємців, що надають послуги доступу до мережі Інтернет, що складає 6,38% від загальної чисельності ФОП у реєстрі, які надають послуги доступу до мережі Інтернет.

Згідно з інформацією порталу Опендата²⁴, за останній рік було зареєстровано 225 нових ФОП за КВЕД 61 телекомунікації (електрозв'язок), водночас за цим КВЕД було зареєстровано 64 нових підприємств інших організаційно правових форм.

Усе зазначене свідчить про ***тенденцію збільшення як кількості, так і частки суб'єктів господарювання, що мають статус ФОП у цьому сегменті економіки.***

Згідно з положеннями абзацу 4 п.п.2 п. 291.4 статті 291 Податкового кодексу України (далі – ПКУ)²⁵ суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності і надають послуги доступу до мережі Інтернет, належать виключно до третьої групи платників єдиного

²³ Реєстр постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=55&language=uk> (дата звернення 12.08.2024 р.)

²⁴ Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/open/registration-dynamic> (дата звернення 13.08.2024 р.)

²⁵ Податковий кодекс України від 02.12.2010 року із змінами та доповн. № 2755 – VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

податку. Листа-відповідь Державної податкової служби (далі – ДПС) щодо застосування спрощеної системи оподаткування постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг від 28.02.2024 р. № 5398/6/99-00-04-03-03-06²⁶ містить роз’яснення про те, що діяльність із надання послуг доступу до мережі Інтернет окремо не виділяються в клас чи підклас економічної діяльності, а є складовою класу 61.10 «Діяльність у сфері проводового електрозв’язку» та класу 61.90 «Інша діяльність у сфері електрозв’язку».

Враховуючи викладене, нами отримано офіційну інформацію від ДПС щодо кількості суб’єктів господарювання (фізичних та юридичних осіб), які обрали спрощену систему оподаткування (3 група платників єдиного податку) за зазначеними КВЕД у 2020–2024 рр. (станом на 01 січня). Динаміка кількості ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до Інтернету, а також ФОП, що подавали звітність за згаданими КВЕД, відображені на рис 2.2.

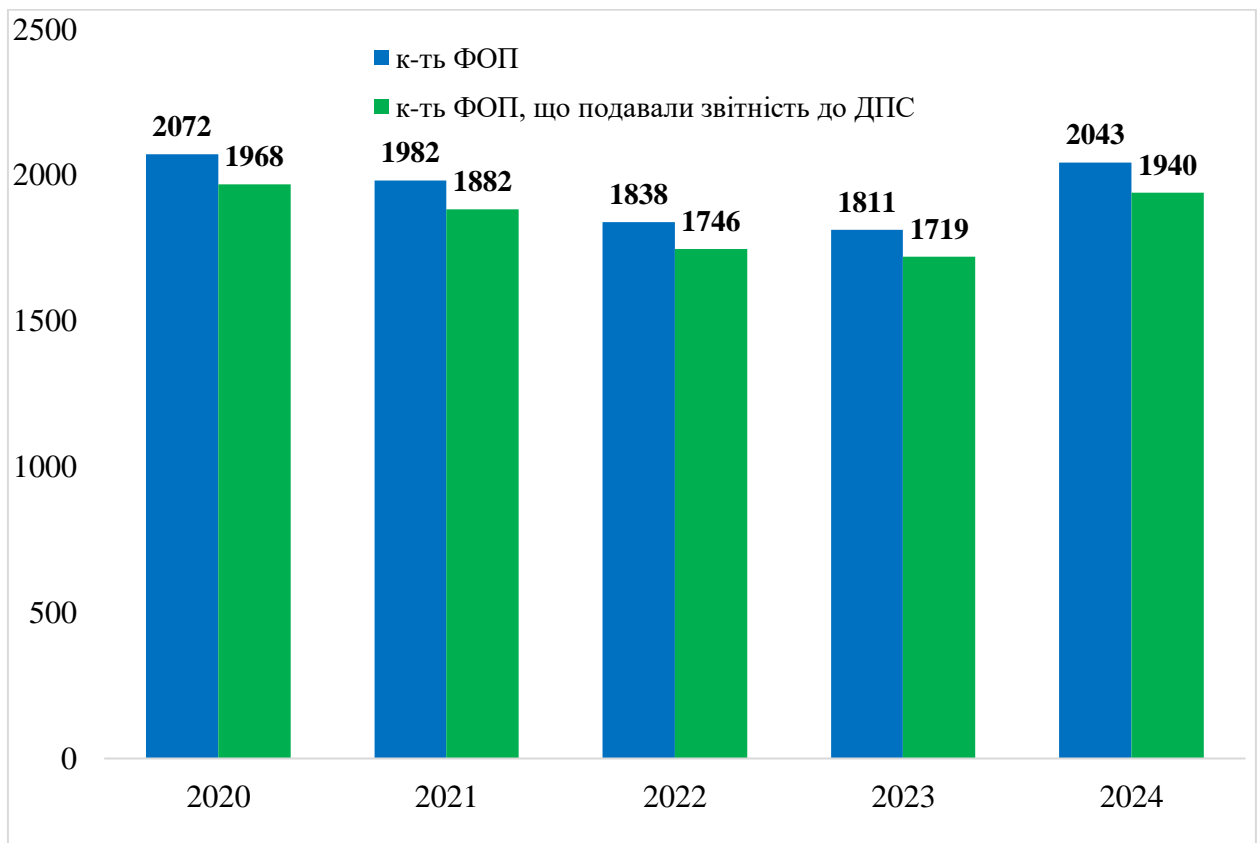

Рис. 2.2. Кількість ФОП, що надають послуги фіксованого послугу до мережі Інтернет, у тому числі тих, хто подавав звітність до ДПС

Джерело: побудовано авторами на основі даних ДПС

²⁶ Чим загрожує скасування спрощеної системи оподаткування для провайдерів інтернету. URL: <https://detector.media/rinok/article/224796/2024-03-29-chym-zagrozhuiе-skasuvannya-sproshchenoi-systemy-opodatkuвання-dlya-provayderiv-internetu/> (дата звернення 15.08.2024 р.)

Можна пересвідчитись, що за останні 5 років кількість ФОП, що надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет майже не змінилась, станом на 01.01.2020 р. їх зафіксовано 2072 особи, а на 01.01.2024 р. – 2043 особи, що лише на 1,4% нижче згаданого показника. Варто зауважити, що у період з 2020 по 2023 р. спостерігалось зменшення кількості ФОП, що надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, на 261 особу або 12,6%. Частка ФОП за аналізованими КВЕД, що подають звітність до податкових органів, є майже незмінною та коливається у межах 94,91–94,99%.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку у своїх звітах зазначає, що *особливістю, яка склалась на українському ринку є те, що значна кількість операторів, провайдерів телекомунікацій, що надають послуги фіксованого доступу до Інтернету, не виконують вимоги Порядку надання звітності та інформації*²⁷. Ця проблема існує давно і станом на 2024 р. залишається нерозв'язаною^{28 29}.

Зазначена інформація також підтверджується аналізом кількості постачальників, які надають послуги доступу до мережі Інтернет, у реєстрі НКЕК та порівнянням із кількістю діючих суб'єктів господарювання за відповідними КВЕД (за даними ДПС). При підготовці матеріалів про найбільших провайдерів Інтернету у серпні 2024 р. авторитетне видання *Forbes* зазначило, що деякі великі провайдери не увійшли до згаданого рейтингу через відсутність відповідної звітності НКЕК. Видання також звертає увагу на розбіжності між даними, які провайдери подають до НКЕК, та інформацією, отриманою безпосередньо від них у процесі підготовки цього рейтингу³⁰. Більш докладно висновки *Forbes* щодо структури та особливостей ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні викладено в розділі 1.

На досліджуваному ринку виявлено постачальників послуг доступу до мережі Інтернет, які не входять до реєстру НКЕК. Достовірно важко визначити їх точну кількість, але це доволі поширена практика, а не поодинокі випадки. Серед них є оператори, які мають значний вплив на ринку. Про це свідчать матеріали та оцінки авторитетних видань та експертів.

²⁷ Звіт про діяльність НКЕК за 2020 р. С.20 URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/9088/Zvit_2020_NKRZI.pdf

²⁸ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. С.23. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

²⁹ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України – 2030. Аналітичні матеріали. С.49. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

³⁰ Від великих національних до великих регіональних. Forbes зібрав добірку 15 найбільших провайдерів домашнього інтернету. Хто і як готовий до блекаутів. URL: <https://forbes.ua/innovations/vid-velikikh-natsionalnikh-do-velikikh-regionalnikh-forbes-zibrav-top-15-naybilshikh-provayderiv-domashnogo-internetu-khto-i-yak-gotoviy-do-blekautiv-05082024-22768> (дата звернення 21.08.2024 р.)

Зокрема, у матеріалах *Економічної правди* зазначено, що на вітчизняному ринку працюють понад 6 тис інтернет-провайдерів, значна частина яких – це невеликі локальні фірми³¹. Економіст Олексій Куш вказує, що сьогодні на українському ринку фіксованого доступу до Інтернету працює від 4 до 7 тис інтернет-провайдерів³².

Враховуючи викладене, *не подають інформацію до НКЕК згідно з чинним законодавством декілька тисяч суб'єктів господарювання, що фактично надають доступ до Інтернету*. Відсутні у реєстрі суб'єкти економічної діяльності також використовують спрощену систему оподаткування, проте серед обраних ними КВЕД немає тих класів, які б дозволяли їм надавати послуги доступу до мережі Інтернет. За таких умов на ринку надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет, дуже імовірно, залишилась практика проведення розрахунків за поставлені послуги провайдерами фізичним особам у готівковій формі без належного їх відображення у податковому обліку. Це спричиняє зменшення податкових зобов'язань як із ПДВ, так і з єдиного податку.

НКЕК також додатково констатує, що велика кількість фізичних осіб – підприємців здійснює необ'єктивне інформування населення стосовно якості телекомунікаційних послуг, які пропонуються³³. Ця проблема існує давно і станом на 2024 р. залишається нерозв'язаною^{34 35}.

Різке зростання доходів дрібних учасників ринку: особливості

Обсяг задекларованих доходів ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до Інтернету, за період 2019–2023 рр. збільшився у 3,1 рази. Доходи цих суб'єктів економічної діяльності в 2023 р. порівняно з 2022 р. зросли на 68,4% (рис. 2.3).

Частка доходів, отриманих ФОП, у загальному обсязі доходів галузі від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет за досліджуваний п'ятирічний період постійно збільшувалась від 24,75% у 2019 р. до 42,27% у 2023 р. Також зростав показник середнього значення задекларованого річного доходу ФОП від надання цих послуг. У 2019 р. його обсяг становив 1,47 млн грн, у 2021 р. вже 2,54 млн грн, а в 2023 р. – 4,62 млн грн.

³¹ Мережі готові, але не скрізь. Чи будуть українці з інтернетом при вимкненні світла. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/2/704965/> (дата звернення 21.08.2024 р.)

³² Чому держава має прибрати ФОПів з ринку фіксованого доступу до інтернету. URL: <https://tsn.ua/groshi/chomu-derzhava-maye-pribrati-fopiv-z-rinku-fiksovanogo-dostupu-do-internetu-2608749.html>

³³ Звіт про діяльність НКЕК за 2020 р. С.20 URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/9088/Zvit_2020_NKRZI.pdf

³⁴ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

³⁵ Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України – 2030. Аналітичні матеріали. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>

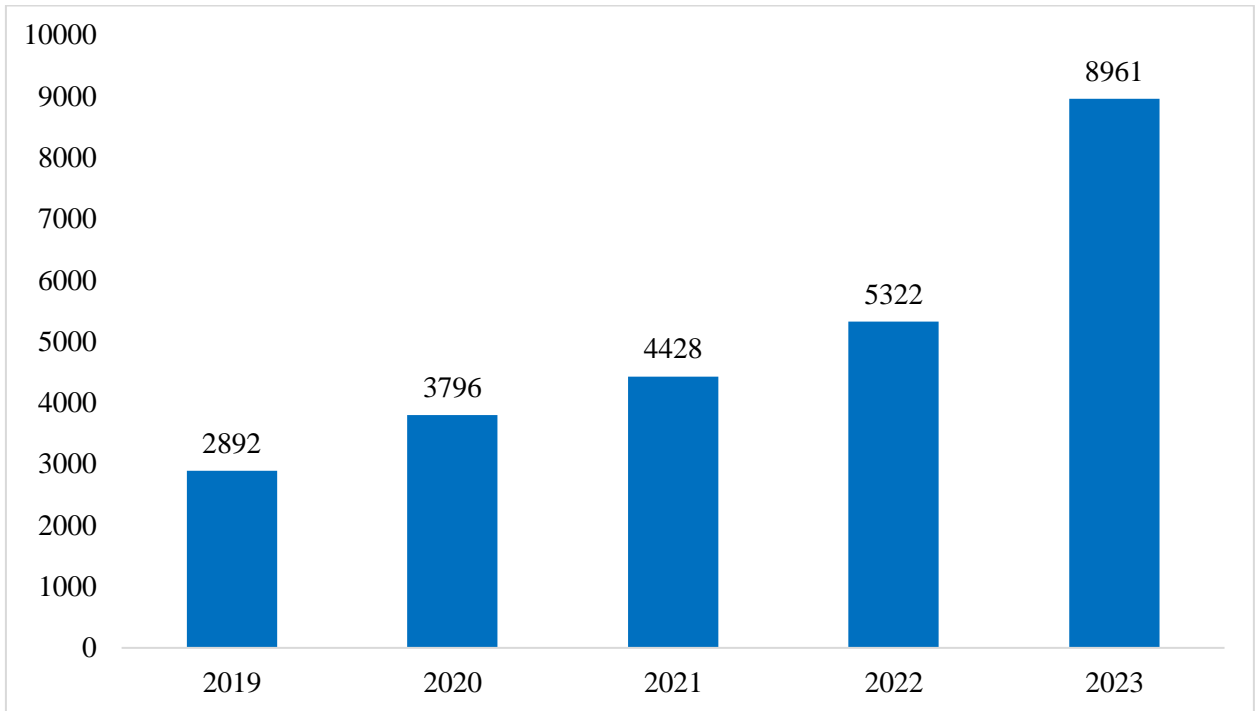

Рис. 2.3. Задекларовані доходи ФОП від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних ДПС

Враховуючи середньорічну суму доходу з однієї точки доступу до мережі Інтернет, можна дійти висновку, що у середньому одна фізична-особа підприємець обслуговувала у 2019 р. – 913 точок доступу, у 2020 р. – 1130, у 2021 р. – 1214, у 2022 р. – 1398, у 2023 р. – 1758 відповідно. Відповідно до звітності, що подається НКЕК, встановлено, що у 2023 р. середня кількість ліній (точок) доступу до мережі Інтернет, що надається постачальником, складає 2658 од, у тому числі постачальниками, які є ФОП, – 1526.

Логічно, що збільшення кількості точок доступу потребує капітальних вкладень на розвиток інфраструктури і підключення. Згідно з даними НКЕК, лише 422 із 2101 ФОП (**20,0%!**), які є постачальниками електронних комунікаційних мереж та послуг, здійснювали капітальні інвестиції у сферу телекомунікацій³⁶. **Те, що 80% ФОП постачальників не здійснювали інвестиційних вкладень**, може свідчити про таке: а) значна кількість цих ФОП задіяна до мереж ФОП, які працюють під одним брендом для штучного дроблення бізнесу, та інвестиції здійснюються лише «вибраними» ФОП; б) насправді інвестиції здійснюються цими «сірими» провайдерами у готівковій формі без належного їх відображення та подачі звітності. Останнє свідчить про залученість таких суб'єктів до нелегального сектору.

³⁶ Показники звітності та інформація в розрізі діяльності постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=331&id=9374&language=uk#>

Згідно зі звітом 1-Т за 2023 р.³⁷, доходи ФОП від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет склали 7181,5 млн грн, що на 19,9% нижче обсягу задекларованого доходу за даними ДПС. Причому аналіз даних свідчить про те, що 423 ФОП із 1617 (26,15%), зареєстрованих у реєстрі постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, мають обсяг доходу від надання послуг доступу до Інтернет менше 1 млн грн. Загальна сума доходів таких суб'єктів від надання згаданих послуг трохи перевищує 166 млн грн. Понад 90% випадків цієї вибірки – суб'єкти господарювання, які не використовували працю найманих працівників.

Чому спрощенці сплачують єдиний податок, але не ПДВ?

Згідно з ПКУ, якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, які підлягають оподаткуванню перевищує 1 млн грн (без урахування ПДВ), така особа зобов'язана зареєструватися як платник податку у контролюючому органі за своїм місцезнаходженням (місцем проживання) з дотриманням вимог, передбачених ст. 183 ПКУ, **крім особи, яка є платником єдиного податку першої – третьої груп.**

Платниками ПДВ можуть бути фізичні та юридичні особи платники єдиного податку третьої групи, які обрали ставку єдиного податку у розмірі 3 відсотків доходу³⁸.

Згідно з даними ДПС, у 2019 р. лише 4 ФОП сплачували ПДВ та єдиний податок за ставкою 3%, у 2020 р. – таких суб'єктів було теж 4, у 2021 р. – 2, у 2022 р. – 2, у 2023 р. – 1. ***Цікавою є ситуація, коли з понад 2 тисяч ФОП (і у 73,85% з яких дохід перевищував 1 млн грн), які надавали послуги фіксованого доступу до Інтернету, у 2023 р. лише 1 ФОП сплачував до бюджету ПДВ, у розмірі 45,3 тис грн!*** Динаміка сплаченого ПДВ ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до Інтернет, представлена у Додатку А1.

Це наптовхує на припущення, що спрощена система оподаткування використовується як механізм мінімізації сплати ПДВ до бюджету. Принаймні, податкового альтруїзму під час війни не спостерігається.

Крім податків на працю сплата податків ФОП із ARPU (середній дохід на одного користувача) у 2023 р. становила – 10,95 грн (5% єдиного податку з 219,0 грн). Проте варто нагадати, що до 01 серпня 2023 р. діяв пільговий режим з можливістю сплати єдиного податку за ставкою 2%, тому такі ФОП могли сплачувати лише 4,38 грн податку.

³⁷ Показники звітності та інформація в розрізі діяльності постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=331&id=9374&language=uk#>

³⁸ Хто з «єдинників» може бути платником ПДВ. URL: <https://kherson.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-398316.html> (дата звернення 26.08.2024 р.)

У відповіді на запит до ДПС нами було отримано інформацію, що юридичні особи, що надають послуги фіксованого доступу до Інтернету, також використовують спрощену систему оподаткування. Їх кількість станом на 01 січня 2020 р. становила 605 осіб, а на 01 січня 2024 р. – 901 особа; відповідно, зростання становило +296 осіб або 48,9% (рис. 2.4).

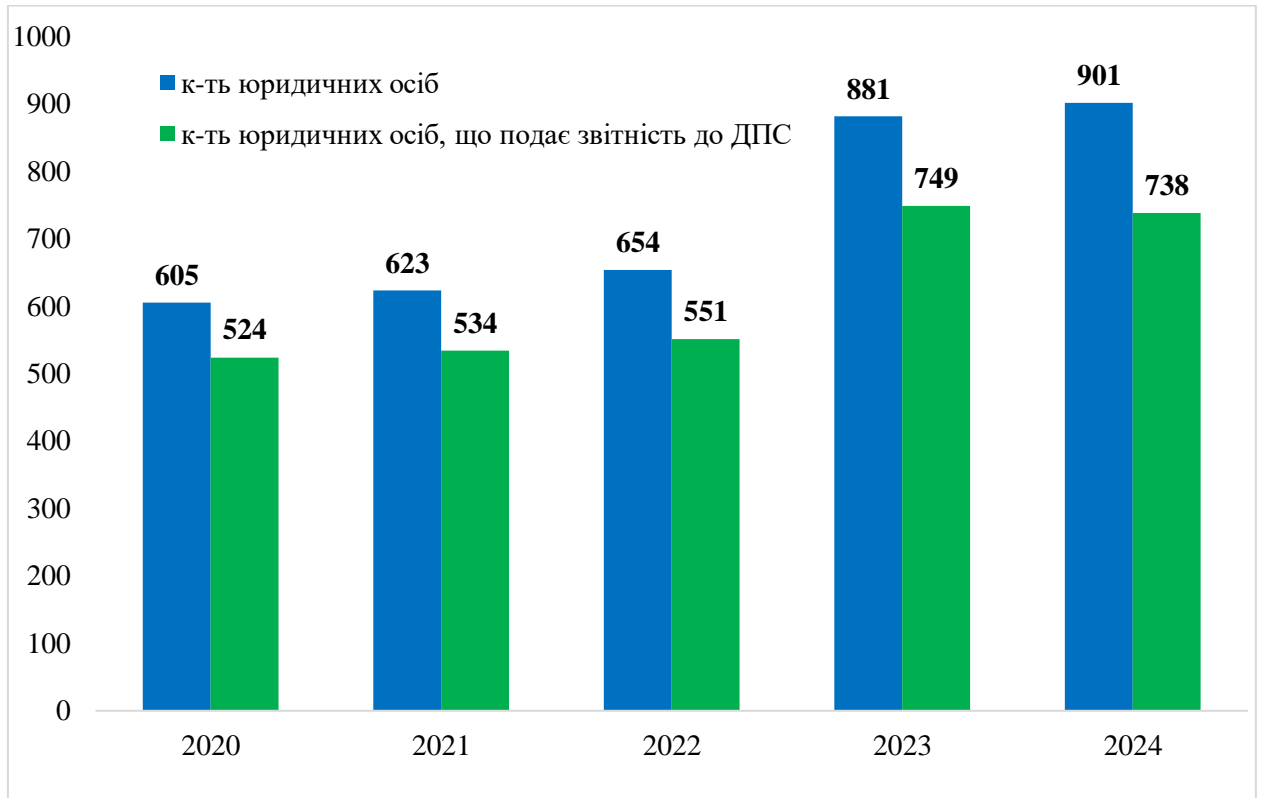

Рис. 2.4. Кількість ю/о, що надають послуги фіксованого послугу до мережі Інтернет та використовують спрощену систему оподаткування (станом на 01 січня)

Джерело: побудовано авторами на основі даних ДПС

Звертає на себе увагу той факт, що частка юридичних осіб, які перебувають на третій групі єдиного податку та подають звітність до ДПС, коливається у межах від 81,9% у 2023 р. до 86,6% у 2019 р. Це може свідчити про «сплячий режим» таких суб'єктів господарювання. *Кількість юридичних осіб, що використовують спрощену систему оподаткування і надають послуги доступу до Інтернету, і є платниками ПДВ у 2019 р. склала – 15, у 2020 р. – 16, у 2021 р. – 16, у 2022 р. – 11, у 2023 р. – 12.* Тобто, це становить від 1,2% до 2,5% від їх загальної кількості за досліджуваний період. Сума сплаченого ПДВ цими спрощенцями, наприклад, у 2023 р. – 2,25 млн грн. Динаміка сплаченого ними ПДВ у 2019–2023 рр. представлена у Додатку А2.

Варто зазначити, що дохід згаданих юридичних осіб у 2019–2021 рр., демонстрував стійке зростання з 1,27 до 1,77 млрд грн, а в 2022 р. (початок повномасштабного вторгнення) впав у 3,1 рази до рівня 0,56 млрд грн, у 2023 р.

спостерігалось відновлення позитивної динаміки доходів – зростання склало понад 86% (рис. 2.5).

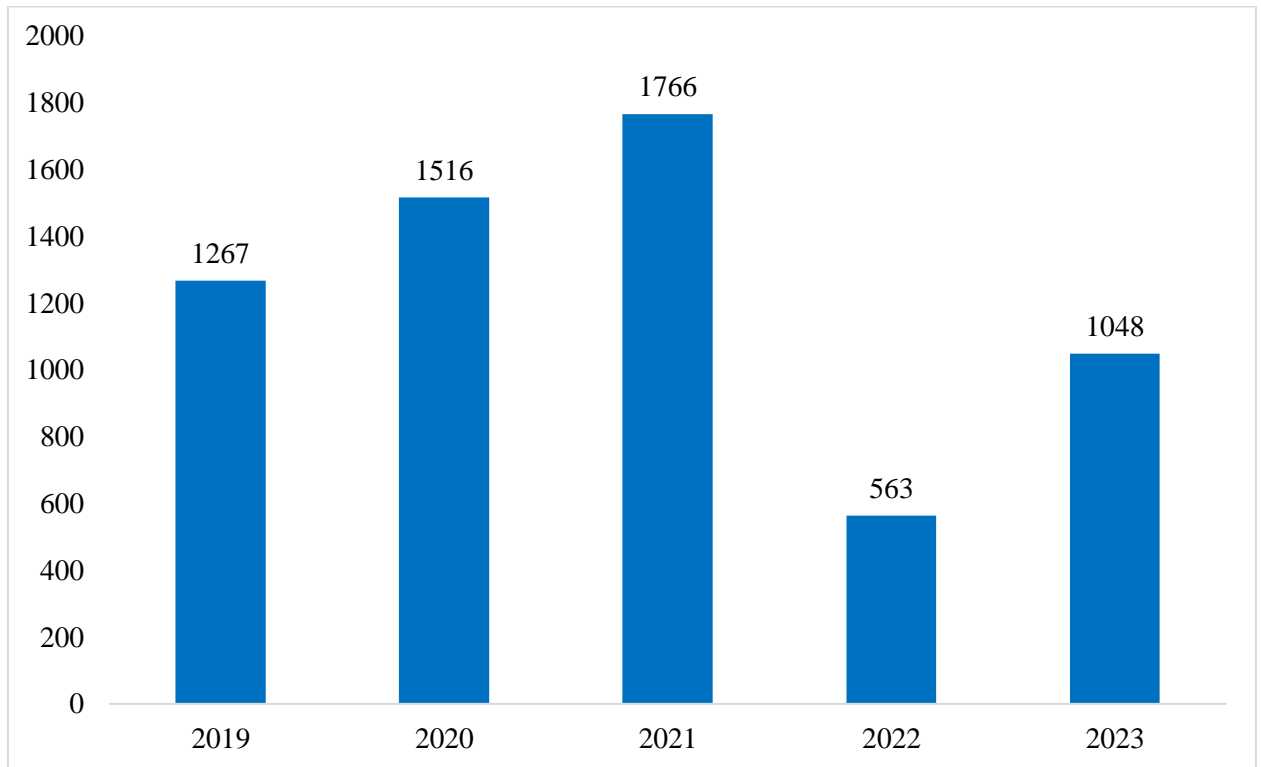

Рис. 2.5. Задекларовані доходи ю/о, що використовують спрощену систему оподаткування, від надання послуг фіксованого доступу до Інтернету, млн грн
Джерело: побудовано авторами на основі даних ДПС

Результати аналізу свідчать, що середньорічний дохід аналізованої вибірки юридичних осіб становив у 2019 р. – 2,42 млн грн, у 2020 р. – 2,83 млн грн, у 2021 р. – 3,20 млн грн, у 2022 р. – 0,75 млн грн, у 2023 р. – 1,42 млн грн відповідно. Частка доходів юридичних осіб, що використовують спрощену систему оподаткування від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет, у загальному обсязі доходів цієї галузі протягом періоду 2019–2023 рр. коливались від мінімального значення 3,53% у 2022 р. до 11,17% в 2021 р, середнє значення згаданого показника склало 8,28%.

А в цілому, суб'єкти економічної діяльності, що використовують спрощену систему оподаткування, отримали в 2019 р. 35,6% від загального обсягу доходів від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет, у 2020 р. – 38,3%, у 2021 р. – 39,2%, у 2022 р. – 37,0%, у 2023 р. – 47,2%.

З'ясуємо, як саме спрощенням це вдалося.

Ідентифікація «сірих» схем на ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет

Класичним прикладом схеми «сірого» ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет є *штучне дроблення суб'єкту економічної діяльності* за допомогою спрощеної системи оподаткування обліку та звітності. Декілька, а у певних випадках кілька десятків і навіть сотень суб'єктів господарювання, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, насправді функціонують в межах однієї структури (це може бути ТОВ).

Як правило, ця структура є зноюю на всеукраїнському чи локальних ринках, учасники схеми можуть працювати під єдиним.

Для таких провайдерів функціонує один сайт з ідентичними контактами зворотного зв'язку та передбачено типовий публічний договір надання послуг доступу до Інтернету. Крім того, у договорі чітко визначається, що вартість послуг визначається на сайті, що вказаний у договорі (без ідентифікації, що це сайт безпосередньо провайдера). Докладніше про особливості таких договірних відносин йдеться у розділі 4.

При дослідженні реєстру постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, як правило, виявляється, що у цих підприємців немає офіційного веб сайту. Для такої мережі спрощенців функціонують спільні служби ведення бухгалтерського обліку, підбору персоналу, допоміжні та сервісні підрозділи, юридичного супроводу тощо. Ця спільна діяльність може вестись без створення окремої юридичної особи, водночас зі спільним використанням нематеріальних активів – бренду.

1. Мережа ФОП під одним брендом без створення юридичної особи

Деякі бренди, які забезпечують надання послуг навіть самостійно акцентують увагу на тому, що вони є групою суб'єктів економічних відносин, а не окремою організаційно-правовою формою ведення бізнесу. **Основною метою штучного дроблення обороту суб'єкту економічної діяльності є мінімізація податкових зобов'язань** – насамперед зі сплати податку на прибуток і ПДВ тощо. Графічно взаємодія спрощенців під єдиним брендом може бути проілюстрована за допомогою рис. 2.6.

Найбільший фігурант описаної схеми штучного дроблення бізнесу залучив до неї майже три сотні суб'єктів економічної діяльності, які використовують спрощену систему оподаткування. При цьому фактична кількість абонентів фіксованого доступу до мережі Інтернет становить близько трьохсот тисяч. Де-факто обсяги отриманих доходів цими економічними агентами вказують, що організатор мав би бути **великим платником податків** – адже за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали доходи від функціонування його

«Бізнес-моделі» значно перевищили **500 млн грн!** Це потребує реєстрації юридичної особи та використання загальної системи оподаткування.

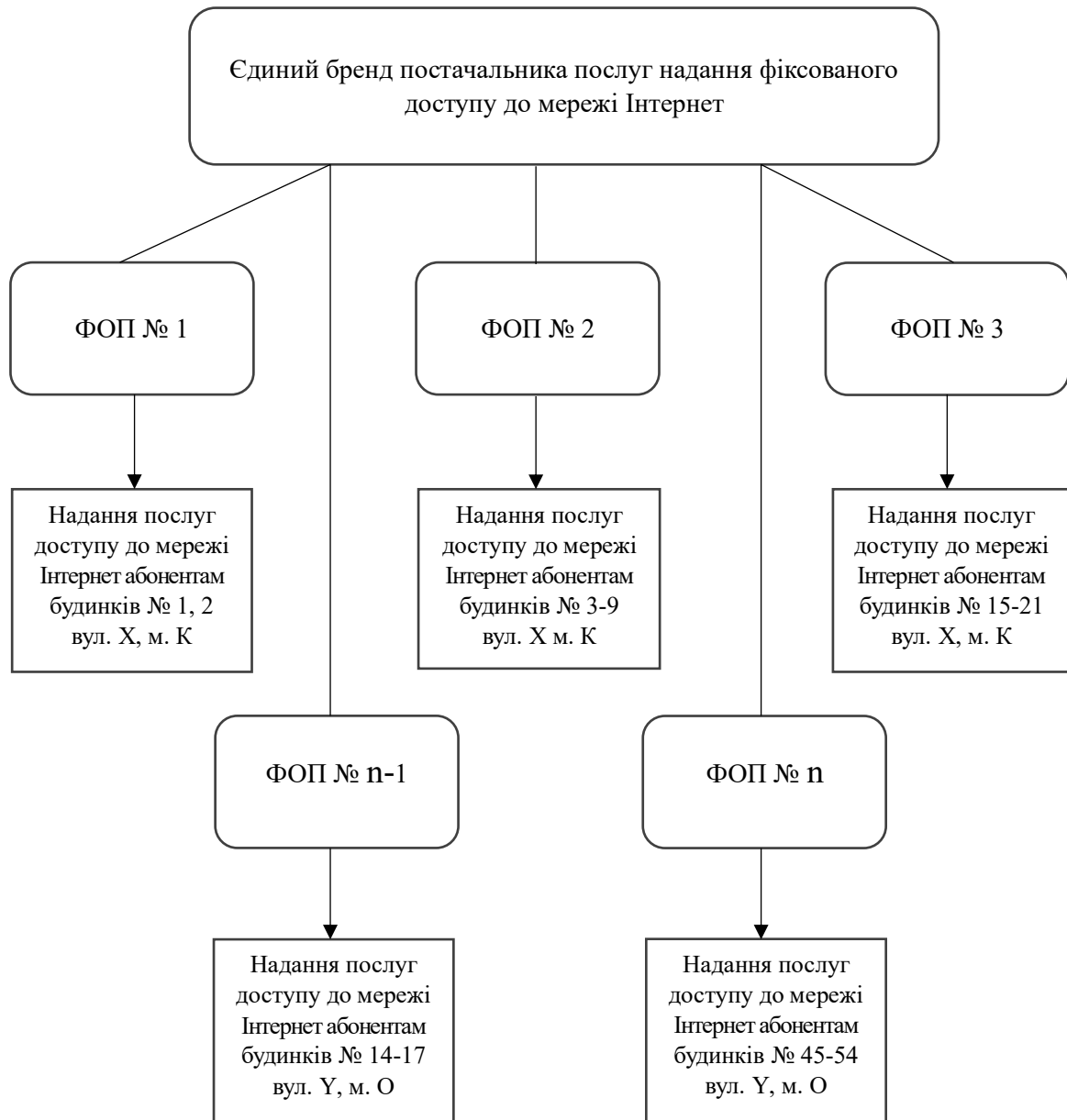

Рис. 2.6. Схема дроблення бізнесу за допомогою мережі спрощенців – постачальників послуг надання фіксованого доступу до мережі Інтернет

Джерело: складено авторами

Натомість (в умовах дедалі більшої потреби у додаткових ресурсах для збільшення фінансування військових видатків!), маємо мережу суб'єктів спрощеної системи оподаткування (де-юре малих підприємців) із середнім рівнем річного доходу від наданих послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет – близько 4 млн грн.

2. Взаємодія пов'язаних між собою ТОВ і ФОП

Іншим прикладом податкової оптимізації є функціонування підприємства, як правило у вигляді ТОВ, яке також сформувало власний бренд на ринку телекомунікаційних послуг, має свій сайт, сервісні та фінансові служби, юридичний супровід й технологічне обладнання. Таке ТОВ активно співпрацює з ФОП, надаючи цим суб'єктам господарювання інфраструктуру та обладнання в оренду. Дохід фіксується як «доходи від надання у користування ліній електрозв'язку, телекомунікаційних мереж та/або їх фрагментів, у тому числі від надання в користування оптичних ліній зв'язку».

Можливим (як показує практика) сценарієм є зниження вартості оренди задля того, щоб зменшити суму єдиного податку і ПДВ, якщо ТОВ використовує спрощену систему оподаткування, або зменшити податкові зобов'язання з податку на прибуток і ПДВ у разі, коли ТОВ використовує загальну систему оподаткування.

Крім того, учасники такої схеми мінімізують свої податкові зобов'язання у сфері податків на працю. Наприклад, у деяких ТОВ, які добре відомі на ринках надання послуг фіксованого доступу до Інтернету в обласних центрах, згідно з поданою ними звітністю, кількість співробітників, задіяних у сфері телекомунікацій, є мінімальною (часто складає взагалі одну особу). Фактичні послуги надання доступу до мережі Інтернет надають ФОП, що є проявом фейкової зайнятості у цьому випадку. Інші працівники також можуть бути оформлені на підконтрольні ФОП, з рівнем заробітної плати значно нижче середньої по ринку, або самостійно бути ФОП за відповідним класом економічної діяльності. Зазначене стосується як працівників інформаційно-консультативної підтримки, оформлення договірних відносин, обліку абонентської бази та ведення розрахунків, монтажників, водіїв, так і інженерів комп'ютерних систем тощо. Також не відомо, чи залучають ці оператори при наданні послуг осіб, які є відповідальними за сферу охорони праці.

Без використання схем податкової оптимізації такі провайдери належали би до середніх підприємств за ознаками чисельності штатних працівників та обсягу одержаних доходів.

Натомість де-юре, це підприємство з невеликим штатом персоналу і оборотами спрощенця, що не перевищує тисячу мінімальних заробітних плат. Відповідно, при використанні цієї типової схеми підприємства зменшують податкові зобов'язання із податку на прибуток, ПДВ, податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ).

Враховуючи суму одержаних доходів галузі в 2023 р. і частку провайдерів ринку, що використовують спрощену систему оподаткування, у їх загальній

структурі та усереднені показники рентабельності, можна дійти висновку, що **мінімальні обсяги «несплаченого» податку на прибуток до бюджету складають 100 млн грн. Це якщо би вони сплачували не єдиний податок за ставкою 5%, а перебували на загальній системі оподаткування.**

Для прикладу згаданої схеми ми обрали доволі відомого постачальника телекомунікаційних послуг, зокрема фіксованого доступу до мережі в Інтернет, в одному з обласних центрів України. Це підприємство (працює як ТОВ №1) надає права та можливості доступу до фізичної інфраструктури електронних комунікаційних мереж. За цією адресою зареєстровано й інше підприємство (ТОВ №2) з доволі співзвучною назвою до ТОВ № 1, яке надає такі самі послуги, а також додатково – послуги технічного обслуговування та експлуатації електронних комунікаційних мереж. Крім того, за ідентичною адресою зареєстровано ТОВ №3, яке надає послуги доступу до мережі Інтернет іншим постачальникам мереж та/або послуг. На основі аналізу даних 1-Т³⁹ нами було визначено, що близько чотирьох десятків ФОП, що надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, мають однакову адресу для листування, контактний телефон та e-mail. Виходячи з чого можна припустити, що ці суб'єкти господарювання є взаємопов'язаними.

При цьому чисельність працівників, задіяних у сфері комунікацій, зазначеними суб'єктами економічної діяльності становить 190 осіб. Середня чисельність офіційно працевлаштованих працівників для цих суб'єктів господарювання складає 4,3 особи. Наймані працівники у згаданих ФОП оформлюються доволі нелогічно. Зокрема є ФОП, у яких клієнтська база понад 1800 абонентів, а в них немає найманих працівників, в окремих ФОП клієнтська база складає близько 300 точок підключень, проте вони мають понад 20 оформлених працівників. Аналіз чисельності працівників дозволив дійти висновку, що лише 34% залучених у схему ФОП мають найманих працівників.

Загальний обсяг доходів цієї мережі ФОП у 2023 р. – 201,6 млн грн. Середня сума річного доходу від надання послуг фіксованого доступу на 1 ФОП становить 4,58 млн грн. Сумарна кількість ліній (точок) фіксованого доступу до мережі Інтернет становить 78506 од. **Таким чином, фактично ми маємо справу з середнім підприємством, яке б мало працювати на загальній системі оподаткування.** Схожі ситуації ще з більшим залученням ФОП для штучного дроблення бізнесу присутні у містах мільйонниках і столиці.

Слід нагадати, що **спрощена система оподаткування обліку та звітності задумувалась і має функціонувати виключно для підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва.**

³⁹ Звітність та інформація в розрізі діяльності кожного оператора, провайдера телекомунікацій. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=331&id=9374&language=uk#>

Професор Костянтин Швабій дійшов висновку, що в економічній історії не було прецедентів існування спрощеної системи оподаткування під час війни такого масштабу як в Україні⁴⁰. Дійсно, історія проведення двох Світових війн та інтенсивних військових конфліктів протягом ХХ століття вказує, що в процесі збільшення потреб фінансування військових дій податкове навантаження на економіку зростає⁴¹. Найбільше зростання ставок податків торкається податків на доходи і прибуток, саме цієї категорії податків, які намагаються не сплачувати «сірі» провайдери Інтернету.

Фінансовий аналітик Олексій Куц робить висновок про те, що для інтернет-провайдерів спрощена система оподаткування перетворилася зі стимулу для підприємництва на внутрішній офшор, доходи з якого використовують здебільшого для демпінгу на ринку та створення нерівних умов конкуренції для тих, хто працює на загальній системі оподаткування⁴².

Будь-які зусилля влади щодо підвищення податків для сумлінних платників податків (яких переважна більшість) без закриття можливостей для масштабної податкової оптимізації не сприятимуть формуванню довіри до податкової політики і держави у цілому. Це дуже важливо для побудови цивілізованого високорозвиненого суспільства та сталого розвитку.

Маніпуляції із використанням спрощеної системи оподаткування середніми і великими підприємствами з метою недоплати податків до бюджету є гострими питаннями, які ставилися міжнародними експертами до уряду України. Дискутується доцільність її застосування в сучасних умовах.

Зокрема, при першому перегляді програми розширеного фінансування (*Extended Fund Facility*) Міжнародного валютного фонду для України, фахівцями фонду зазначено, що платники податків на спрощеній системі оподаткування можуть стратегічно мінімізувати своє податкове навантаження, неодноразово переключаючись між сплатою податку на прибуток за загальною системою та системою єдиного податку⁴³. З погляду оподаткування праці та неформальної зайнятості єдиний податок є ще більш проблематичним, враховуючи, що багато компаній та фізичних осіб обирають статус самозайнятості замість трудового договору.

⁴⁰ 11416 : CONTRA SPERM SPERO! URL: https://mbiz.censor.net/columns/3503190/zbilshennya_podatkiv (дата звернення 20.08.2024 р.)

⁴¹ Mehrotra, A. K. (2010). The Price of Conflict: War, Taxes, and the Politics of Fiscal Citizenship. *Michigan Law Review*, 108(6), 1053-1078

⁴² Чому держава має прибрати ФОПів з ринку фіксованого доступу до інтернету. URL: <https://tsn.ua/groshi/chomu-derzhava-maye-pribrati-fopiv-z-rinku-fiksovanogo-dostupu-do-internetu-2608749.html> (дата звернення 20.08.2024 р.)

⁴³ Інструмент мінімізації податків: МВФ розкритикував спрощену систему оподаткування в Україні URL: <https://biz.censor.net/n3430060>

3. «Економія» на сплаті єдиного соціального внеску

За умови, коли у ФОП немає найманих співробітників, сплачується лише єдиний соціальний внесок із суми заробітної плати, яка еквівалентна мінімальній. Потрібно зазначити, що згідно зі звітністю 1-Т станом на 31.12.2023 р., 1617 ФОП не наймали додаткових працівників для надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет (понад 80% ФОП, що надають такі послуги)⁴⁴. У першому кварталі 2024 р. ситуація суттєво не змінилась – чисельність ФОП, у яких 1 працівник, задіяний у сфері комунікацій (тобто він сам), збільшилась до 1692 осіб⁴⁵, а частка у загальній кількості ФОП не змінилась і залишилась на рівні близько 80%.

На рис. 2.7 відображено розмір середньомісячних показників: а) мінімальної заробітної плати (з якої ФОП нараховують ЄСВ); б) заробітної плати техніка з підключення Інтернету; заробітної плати галузі інформації та телекомунікацій за період з 2020 р. по I півріччя 2024 р.

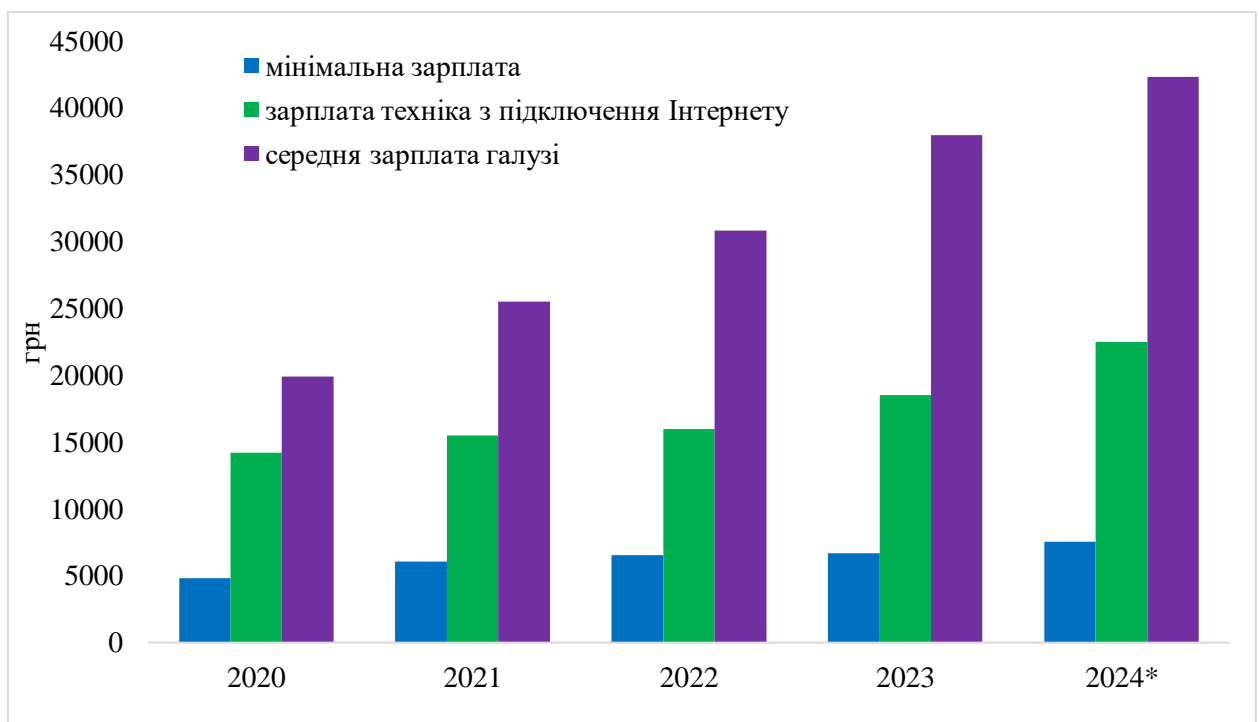

Рис. 2.7. Розмір середньомісячної заробітної плати у галузі інформації та телекомунікацій у 2020–2024 рр.

* I півріччя 2024 р.

Джерело: складено авторами за даними Державної служби статистики URL: <https://www.ukr-stat.gov.ua/> та сайту пошуку роботи work.ua. URL: <https://www.work.ua/>

⁴⁴ Звітність та інформація в розрізі діяльності кожного оператора, провайдера телекомунікацій URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=331&id=9374&language=uk#>

⁴⁵ Там само.

Середньомісячна сума ЄСВ, що сплачувалась ФОП без найманих працівників, у 2023 р. становила 1474 грн. Натомість аналогічний показник нарахувань на заробітну плату офіційно працевлаштованого техника з підключення до Інтернету (без якого важко уявити процес обслуговування абонентів) становив 4070 грн, а якщо розглядати середню заробітну плату по галузі – 8348 грн. Таким чином, *річна оптимізація лише стосовно сплати ЄСВ ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, у 2023 р. становила щонайменше 31152 грн, а якщо розглядати середнє значення по виду економічної діяльності – 82488 грн.*

Податкові втрати

Оптимізація ЄСВ ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, лише для цієї схеми у масштабах України в 2023 р. оцінюється на рівні від 50,3 до 133,4 млн грн.

Крім того, ФОП (які б мали бути офіційно працевлаштованими працівниками) не сплачували та не сплачують (станом на 01 вересня 2024 р.) військовий збір, який є елементом системи оподаткування праці в Україні з серпня 2014 р. Метою його запровадження стало забезпечення фінансування заходів з підвищення обороноздатності держави. Отже, лише в 2023 р. державний бюджет не отримав від 5,8 до 11 млн грн.

Внаслідок дії механізму виплат «сірих» заробітних плат своїм працівникам спрощеннями бюджету втрачають від 100 до 150 млн грн податку на доходи фізичних осіб і військового збору. Відповідно, фонди соціального страхування втрачають від 120 до 170 млн грн ЄСВ на рік.

Схема із зниження податкових зобов'язань із ПДВ завдає державному бюджету найбільших втрат на рівні 1,2–1,4 млрд грн щорічно.

Як показано вище, якщо би оператори галузі сплачували не єдиний податок за ставкою 5%, а перебували на загальній системі оподаткування, до бюджету надійшло би щонайменше 100 млн податку на прибуток.

Усунення типових схем податкової оптимізації на ринку надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет навіть за консервативного сценарію може додатково забезпечити 1,6 млрд грн додаткових податкових надходжень, а за іншими оцінками – 3 млрд грн⁴⁶.

Без врахування податків на працю рівень податкового навантаження для провайдерів ФОП становить лише 5%. Водночас, якщо б вони працювали на загальній системі оподаткування та були платниками податку на прибуток, то сплачували щонайменше учетверо більше.

⁴⁶ «Сірий» ринок Інтернету. Час приводити до тями. URL: https://glavcom.ua/columns/danilo_hetmantsev/sirij-riнок-internetu-chas-privoditi-do-tjami-1012837.html#google_vignette

Враховуючи відмінності оподаткування податками на працю для *само-зайнятих осіб і найманих працівників, обсяг сплачених податків до бюджету має бути принаймні у 5 раз вищим.*

Для прикладу. Відмова ювелірних брендів від використання схеми штучного дроблення бізнесу через мережу спрощенців (насамперед ФОП) з кінця 2023 р. забезпечила зростання обсягів сплачених ПДВ і податку на прибуток до бюджету у 5-7 разів⁴⁷!

Посилення обороноздатності нашої держави і забезпечення наявних потреб армії за рахунок детінізації економіки є одним з найважливіших пріоритетів економічної політики сьогодні.

Підсумки до розділу 2

Резюмуючи викладене, підкреслимо таке:

1. Обсяг доходів від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет збільшився за останні п'ять років на 81,4%, а в 2023 р. порівняно з 2022 р. на 34,1%.

2. Фіксується тренд збільшення як кількості, так і частки суб'єктів господарювання, що мають статус ФОП, у цьому сегменті економіки. При цьому близько 80% ФОП, які є представниками галузі, офіційно не використовують працю найманих осіб.

3. Обсяг задекларованих доходів ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до Інтернету, за період 2019–2023 рр. збільшився у 3,1 рази. Частка доходів, отриманих ФОП, у загальному обсязі таких доходів всієї галузі постійно збільшувалась від 24,75% у 2019 р. до 42,27% у 2023 р.

4. Класичним прикладом схеми «сірого» ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет є штучне дроблення суб'єкту економічної діяльності за допомогою спрощеної системи оподаткування обліку та звітності. Декілька, а у певних випадках кілька десятків і навіть сотень суб'єктів господарювання, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, насправді функціонують в межах однієї структури. Це може бути ТОВ. Крім того, спільна діяльність може вестися без створення окремої юридичної особи, водночас зі спільним використанням нематеріальних активів – бренду.

5. Основною метою штучного дроблення обороту суб'єкту економічної діяльності є мінімізація податкових зобов'язань – зі сплати податку на прибуток, ПДВ, податків на працю тощо.

6. З понад 2 тисяч ФОП (у 73,85% з яких дохід перевищував 1 млн грн), які надавали послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, у 2023 р. лише

⁴⁷ Офіційний телеграм канал Данила Гетманцева. URL: <https://t.me/s/getmantsevdanil> (дата звернення 27.08.2024 р.)

1 ФОП сплачував до бюджету ПДВ, у розмірі 45,3 тис грн. Кількість юридичних осіб, що використовують спрощену систему оподаткування, надають такі послуги, і є платниками ПДВ, у 2023 р. склала 12.

7. Суб'єкти економічної діяльності, що використовують спрощену систему оподаткування (ФОП і ТОВ), отримали в 2019 р. 35,6% від загального обсягу доходів від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет, у 2020 р. – 38,3%, у 2021 р. – 39,2%, у 2022 р. – 37,0%, у 2023 р. – 47,2%.

8. Без урахування податків на працю рівень податкового навантаження для провайдерів ФОП складає 5%. Утім, якщо б вони працювали на загальній системі оподаткування та були платниками податку на прибуток, то сплачували щонайменше учетверо більше. Враховуючи відмінності оподаткування податками на працю для самозайнятих осіб і найманих працівників, обсяг сплачених податків до бюджету має бути принаймні у 5 раз вищим.

9. Усунення типових схем оптимізації оподаткування на ринку надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет за консервативного сценарію може додатково забезпечити 1,6 млрд грн додаткових податкових надходжень, а за іншими оцінками – 3 млрд грн.

10. Лише 422 із 2101 ФОП (20,0%!), які є постачальниками електронних комунікаційних мереж і послуг, здійснювали капітальні інвестиції у сферу телекомунікацій. Це може свідчити про таке: а) значна кількість цих ФОП задіяна до мереж ФОП, які працюють під одним брендом для штучного дроблення бізнесу, і інвестиції здійснюються лише «вибраними» ФОП; б) насправді інвестиції здійснюються цими «сірими» провайдерами у готівковій формі без належного їх відображення та подачі звітності.

3. Розвиток ринку фіксованого доступу до Інтернету та підходи до оподаткування його операторів у країнах ЄС

Дослідивши формування ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні, його сучасний обсяг, структуру, особливості функціонування та системи оподаткування його провайдерів, важливо провести порівняння з відповідною практикою в ЄС. Адже європейський досвід може як підказати правильні рішення, так і застерегти від помилок.

Загальноєвропейські тренди: поширеність послуги, концентрація ринку та особливості його гравців

Згідно з оприлюдненими даними *Broadband coverage in Europe 2023*⁴⁸, середнє значення частки домогосподарств у державах-членах ЄС, що мають фіксований доступ до мережі Інтернет, складає 97,7%. У чотирьох країнах ЄС – Бельгії, Кіпрі, Люксембурзі та Мальті є 100% покриття фіксованим широко-смуговим доступом, і лише у трьох державах-членах – Литві, Польщі та Фінляндії послуги фіксованого доступу до Інтернету доступні для менш ніж 90% домогосподарств.

Одним із пріоритетів спільної європейської політики є забезпечення споживачів якісними послугами швидкісного Інтернету. Це зумовлює потребу реалізації системних заходів у сфері модернізації провайдерів мереж. Ціль Цифрового десятиліття (*Digital Decade*) декларує необхідність забезпечення підключень зі швидкістю 1 Гбіт/с; до 2025 р. планувалось охопити домогосподарства підключенням зі швидкістю понад 100 Мбіт/с. У 2023 р. середнє значення домогосподарств, яким надавались послуги фіксованого доступу до Інтернету зі швидкістю понад 100 Мбіт/с, складало 65,9% (рис. 3.1).

Можна пересвідчитись, що значення зазначеного показника відчутно різняться. Якщо у Греції він складає 29,51%, то у Румунії – 94,04%. До ТОП-5 країн, крім Румунії, входить Іспанія – 93,54%, Швеція – 93,42%, Португалія – 89,74% та Угорщина – 84,06%.

Зауважимо, що **в Україні**, згідно зі звітом НКЕК за 2023 р.⁴⁹, **частка ліній фіксованого доступу на швидкості понад 100 Мбіт/с відповідає рівню Чехії та Хорватії та є вищою, ніж в Естонії та Греції.**

⁴⁸ *Broadband Coverage in Europe 2023* URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-broadband-coverage-europe-2023>

⁴⁹ Звіт про діяльність НКЕК за 2023 рік. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf

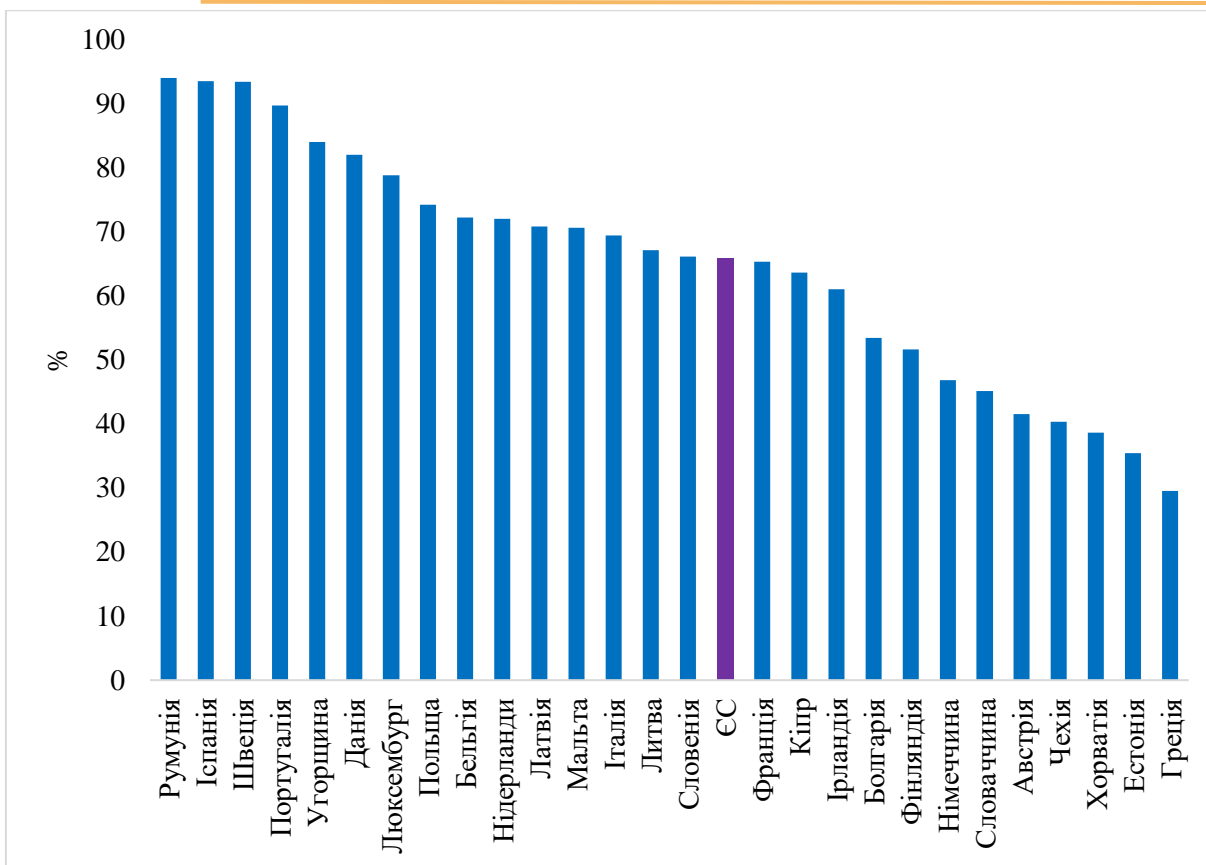

Рис. 3.1. Частка домогосподарств, яким надають послуги фіксованого доступу до Інтернету зі швидкістю понад 100 Мбіт/с, у загальній кількості підключень, %

Джерело: DESI 2024. URL: <https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/indicators>

Аналіз надавачів послуг фіксованого доступу до Інтернету в країнах ЄС, особливо у країнах Центральної Європи та Балтії, свідчить про *доволі значну конкуренцію на ринку*. Водночас, за даними опитувань респондентів у **Польщі** з липня 2023 р. по червень 2024 р., встановлено, що ТОП-10 найбільших провайдерів цієї країни забезпечують покриття приблизно 80% усіх підключених абонентів, а ТОП-5 – 59%⁵⁰.

У **Нідерландах** десять найбільших операторів надають послуги доступу до мережі Інтернет для 94% домогосподарств, причому два найбільших провайдера забезпечують послуги для понад 70% населення⁵¹.

У **Швеції** десять найбільших провайдерів забезпечують послуги Інтернету для 90% населення, у тому числі п'ять найбільших – 76%⁵².

⁵⁰ Most used internet providers / brands in Poland as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/1371402/most-used-internet-providers-brands-in-poland> (дата доступу 09.09.2024 р.)

⁵¹ Most used internet providers / brands in the Netherlands as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/1226797/most-used-internet-providers-brands-in-the-netherlands> (дата доступу 09.09.2024 р.)

⁵² Most used internet providers / brands in Sweden as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/1348073/most-used-internet-providers-brands-in-sweden> (дата доступу 09.09.2024 р.)

У *Німеччині* цей показник сягає 91% для десяти найбільших провайдерів та 86% для найбільших п'яти⁵³.

Відзначимо також присутність на телекомунікаційному ринку в цілому *багатьох великих глобальних телекомунікаційних компаній*, які функціонують одночасно в кількох країнах ЄС. Зокрема, спираючись на проведену *Dgtl Infra* класифікацію 100 найбільших телекомунікаційних компаній світу в розрізі дев'яти географічних груп, встановлено, що у країнах ЄС функціонують та надають послуги зв'язку та доступу до Інтернету 25 таких великих телекомунікаційних компаній. Ці компанії створюють і підтримують мережі зв'язку, оптоволоконні широкосмугові та кабельні з'єднання, які є критичною інфраструктурою в сучасній цифровій екосистемі⁵⁴.

Більшість цих компаній (характеристику сфер діяльності і перелік країн ЄС, в яких вони функціонують, представлено в табл. Б додатку Б), надають послуги не лише фіксованого доступу до Інтернету, а й мобільного зв'язку, передачі даних тощо. Серед компаній, які присутні на ринках чотирьох і більше країн ЄС, згадаємо такі: *Deutsche Telekom AG, Vodafone, Orange, CK Hutchison, Liberty Global, Iliad, Telenor, Telia*.

Поширеним в ЄС є *поєднання операторами бездротового та дротового зв'язку своїх ліній і надання абонентам пакетних послуг, до складу яких насамперед входить ШСД до мережі Інтернет*⁵⁵.

Конвергенція послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет та мобільного зв'язку в останні роки стала основою стратегій злиття та поглинання операторів в Європі, з численними злиттями між операторами мобільного зв'язку та провайдерами фіксованого доступу до Інтернету. Інформація про такі угоди, що представлена у табл. В додатку В, свідчить про те, що поглинаючими компаніями найчастіше виступали *Vodafone* та *United Group*.

Зростання обсягів споживання даних ставить перед операторами вимоги до збільшення щорічних інвестицій задля задоволення зростаючого попиту та технологічного розвитку мереж. На ринку постійно з'являються нові недорогі бренди, багато з яких належать самим основним операторам, а також віртуальним операторам, які конкурують між собою за клієнтів.

Середньомісячний дохід від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет у розрахунку на одного абонента (ARPU) у 2022 р. в Європі

⁵³ Most used internet providers / brands in Germany as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/998847/most-used-internet-providers-brands-in-germany> (дата доступу 09.09.2024р.)

⁵⁴ [Adam Simmons](https://dgtlinfra.com/top-telecom-companies/) Top 100 Telecom Companies in the World as of 2024. January 11, 2024. URL: <https://dgtlinfra.com/top-telecom-companies/>

⁵⁵ Georgia Jordan. Fixed-mobile convergence drives bundle adoption in Europe; low quad-play take-up. 22.11.2023. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/research/fixed-mobile-convergence-drives-bundle-adoption-in-europe-low-quad-play-take-up>

склав 22,8 євро, порівняно з 58,6 євро у США та 24,4 євро у Японії, тобто був найнижчим серед усіх світових ринків. Лише у Південній Кореї він був нижчим, ніж у Європі, – 13,1 євро.

У 2023 р. в Європі налічувалося 45 великих операторів ринку телекомунікацій з більш ніж півмільйоном абонентів порівняно з 8-ма в США, 4-ма в Китаї та Японії та 3-ма в Південній Кореї. Відносно низька прибутковість європейських операторів призводить до дуже низьких оцінок фондового ринку та ускладнює отримання зовнішнього фінансування.

У 2022 р. європейські телекомунікаційні оператори інвестували в цілому 59,1 млрд євро, що на 5% більше, як у 2021 р. (56,3 млрд євро). Щороку інвестується 20 млрд євро 4-ма найбільшими європейськими операторами (*Deutsche Telekom, Orange Group, Telefónica, Vodafone Group, CNBS*), які провадять свою діяльність в 19 країнах Європи⁵⁶.

Національні приклади побудови ринку

Розглянемо особливості формування ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет в окремих країнах ЄС, зокрема в **Іспанії**. Відзначимо, що Іспанія є одним із європейських лідерів у сфері зв'язку, зокрема щодо покриття фіксованим ШСД за технологією *оптоволокна до будинку (квартири) FTTH* (87% в цілому по країні та 72% у сільській місцевості в 2022 р.). Показники країни є вищими за середні показники використання технологій оптоволокна в Європі як у міській, так і в сільській місцевості, особливо якщо порівнювати Іспанію з країнами, подібними до неї за розміром та чисельністю населення. Зокрема, у 2022 р. у Франції покриття за технологією *FTTH* становило 76% в цілому по країні та 43% у сільській місцевості.

На іспанському ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет *NGA* (доступ нового покоління, що є частиною мереж ШСД) у 2020–2022 рр. домінувала компанія *Telefónica*. У 2022 р. частка зазначеної компанії у загальній кількості ліній (точок) доступу *NGA* складала 38,2%. Частки інших компаній розподілилися так: *Orange Spain* – 16,7%; *MásMóvil* – 9,3%; *Vodafone* – 3,8%; решта операторів – 16,1%⁵⁷.

На кінець 2023 р. 86% ліній ШСД до мережі Інтернет в Іспанії були оптоволоконними⁵⁸. Більш того, Іспанія взяла на себе зобов'язання надати зв'язок 1 Гбіт/с для всіх домогосподарств і покриття 5G для всіх муніципалітетів⁵⁹.

⁵⁶ Industry Analysis URL: <https://mobileworldcapital.com/en/trends/industry-analysis/>

⁵⁷ Spanish Wholesale FTTH Market. A GLOBAL OVERVIEW. 2022. 26 p. P. 6, 10. URL: <https://telecolanza.com/wp-content/uploads/2023/10/Informe-Wholesale-OniviaNae.pdf>

⁵⁸ CNMC. URL: <https://www.cnmc.es/novedad/anual-telecos-2023-20240723>

⁵⁹ Spanish Wholesale FTTH Market. A GLOBAL OVERVIEW. 2022. 26 p. P. 6. URL: <https://telecolanza.com/wp-content/uploads/2023/10/Informe-Wholesale-OniviaNae.pdf>

Середня швидкість фіксованого інтернет-підключення у цій країні становить 201,08 Мбіт/с. За дванадцять місяців до початку 2024 р. вона зросла на 34,18 Мбіт/с або на 20,5%⁶⁰.

У липні 2022 р. у структурі ринку фіксованого ШСД Іспанії перше місце з часткою 35,4% займала *Movistar* компанії *Telefónica*, друге – *Orange Spain* з показником 23,54%, третє – *MásMóvil* із показником 18,69% і четверте – компанія *Vodafone Spain* з часткою на ринку 18,27%. Разом усі зазначені компанії охоплювали 95,9% ринку⁶¹.

Іспанський ринок ШСД можна охарактеризувати як складну екосистему, у якій конкурують багато гравців, різних операторів на національному та регіональному рівнях. Цю екосистему можна розділити на три рівні:

– *інтернет-провайдери рівня 1*: включають національних чемпіонів, основні з них – це *Telefónica*, *Orange Spain*, *MásMóvil* і *Vodafone*.

– *інтернет-провайдери рівня 2*: охоплюють великі національні телекомунікаційні компанії, але їх розмір менший. Зокрема, це компанії *Digi*, *Adamo* та *Avatel*. При цьому *Digi* має найбільшу присутність у міських регіонах, у той час як *Avatel* та *Adamo* зосереджуються у сільській місцевості⁶².

– *інтернет-провайдери рівня 3*: інші оператори, які не відповідають вимогам провайдерів рівня 1 або рівня 2. Вони є місцевими постачальниками, які є значимими на своїх територіях. Наприклад, до цієї групи належать такі компанії як *Olin*, *Fibwi*, *Netcom*, *Sarenet*, *Cableword*.

Крім того, на іспанському ринку присутні *нейтральні оператори* (4 великих, серед яких оператор *Onivia*), які пропонують свою мережу для оптового доступу до оптоволокна до будинку. Також на цьому ринку є торговельні посередники, які використовують власний бренд.

Чотири основні оператори, які функціонують на іспанському ринку, розгортають мережі *FTTH*, спостерігається тенденція до динамічного зростання зазначеного сегмента ринку⁶³.

Розглянемо іншу країну ЄС – *Латвію*. На кінець червня 2023 р. загальне покриття фіксованим доступом до мережі Інтернет у ній досягло 81,1% на національному рівні та 31,6% в сільській місцевості, що нижче середніх показників в ЄС. Країна також демонструє нижчі середніх в Єрсоюзі показники

60 Simon Kemp_Digital 2024: Spain. 21.02.2024. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-spain>

61 Anne Morris Spotlight falls on Vodafone Spain over fixed sale rumor. October 6, 2022. URL: <https://www.lightreading.com/optical-networking/spotlight-falls-on-vodafone-spain-over-fixed-sale-rumor>

62 Spanish Wholesale FTTH Market. A GLOBAL OVERVIEW. 2022. 26 p. URL: <https://telecolanza.com/wp-content/uploads/2023/10/Informe-Wholesale-OniviaNae.pdf>

63 Infrastructure sharing and network competition in Spain – Regulating for network competition. 26.05.2020 p. URL: <https://www.itu.int/hub/2020/05/infrastructure-sharing-and-network-competition-in-spain-regulating-for-network-competition/>

доступності ШСД *NGA*. Останній у Латвії був доступний для 72,0% домогосподарств; середній показник у ЄС становив 92,9%⁶⁴.

Ринок телекомунікацій в Латвії складається із гравців, які пропонують різні види (не лише телекомунікаційних) послуг, зокрема фіксованого доступу до мережі Інтернет і мобільного зв'язку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні гравці на ринку телекомунікацій Латвії

Гравець	Послуги (ринок)	Структура власності
<i>LVRTC</i>	Оптові послуги ШСД і телерадіомовлення	Уряд Латвії (100%)
<i>Tet</i> (раніше <i>Lattelecom</i>)	Фіксований ШСД, фіксований зв'язок, платне телебачення, електроенергія, торгівля побутовою технікою, цифрові послуги тощо	Уряд Латвії (51%) і <i>Telia</i> (49%)
<i>Baltcom</i>	Фіксований зв'язок, фіксований ШСД, платне телебачення та електроенергія	<i>Rpx One S.A.</i> (96,4%)
<i>Balticom</i>	Фіксований зв'язок, фіксований ШСД, платне телебачення	У приватній власності
<i>CSC</i>	Фіксований зв'язок, фіксований ШСД	У приватній власності
<i>LMT</i>	Мобільні та фіксовані бездротові послуги	<i>Sonera Holding</i> (24,5%), <i>Telia</i> (24,5%), <i>Tet</i> (23%), <i>LVRTC</i> (23%) і уряд Латвії (5%)

Джерело: побудовано авторами за Going Digital in Latvia. OECD Reviews of Digital Transformation. OECD Publishing, Paris, 2021. URL: <https://doi.org/10.1787/8ecec1828-en>

Компанія *Tet* володіє загальнонаціональною інфраструктурою і є найбільшим провайдером фіксованого ШСД до мережі Інтернет. Ця компанія є основним провайдером *FTTH*. У грудні 2018 р. на *Tet* припадало 55% абонентів фіксованого ШСД, тоді як на оператора *Baltcom* – 13%, на *Balticom* – 10%, на інших операторів (їх було 154) – 22%. Кількість дрібних провайдерів на ринку фіксованого ШСД в Латвії постійно зменшується через злиття⁶⁵.

У 2022 р. компанія *Tet* забезпечила 50% від загальної кількості підключень фіксованого ШСД до Інтернету, тоді як *Baltcom* – 20%, *Balticom* – 15%, інші оператори – 16%⁶⁶. Отже, компанія *Tet* далі відіграє вагомий роль на ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет Латвії.

⁶⁴ Broadband Coverage in Europe 2023 URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-broadband-coverage-europe-2023>

⁶⁵ У центрі уваги: телекомунікації та доступ до Інтернету в Латвії. 11.01.2022. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=2ad99584-1074-47fa-b693-8bd30a574d29>

⁶⁶ URL: <https://labsoflatvia.com/en/news/mobile-internet-usage-grows-while-call-duration-decreases>

Підходи до оподаткування операторів

У країнах ЄС вартість послуги фіксованого доступу до Інтернету доволі суттєво різниться. Різниця між максимальною платою 33,36 євро/міс в Ірландії та мінімальною – 8,24 євро/міс у Фінляндії складає 4 рази. Для аналізу взято послуги зі швидкістю 30-100 Мбіт/с та за умови, що надаються виключно послуги доступу до мережі Інтернет, без супутніх послуг. Вибір підключень з такою швидкістю фіксованого доступу зумовлений тим, що в Україні найбільше саме таких підключень – 52,6% (2023 р.). Середня ціна плати за Інтернет у країнах ЄС складає 19,96 євро на місяць, разом із ПДВ (рис. 3.2).

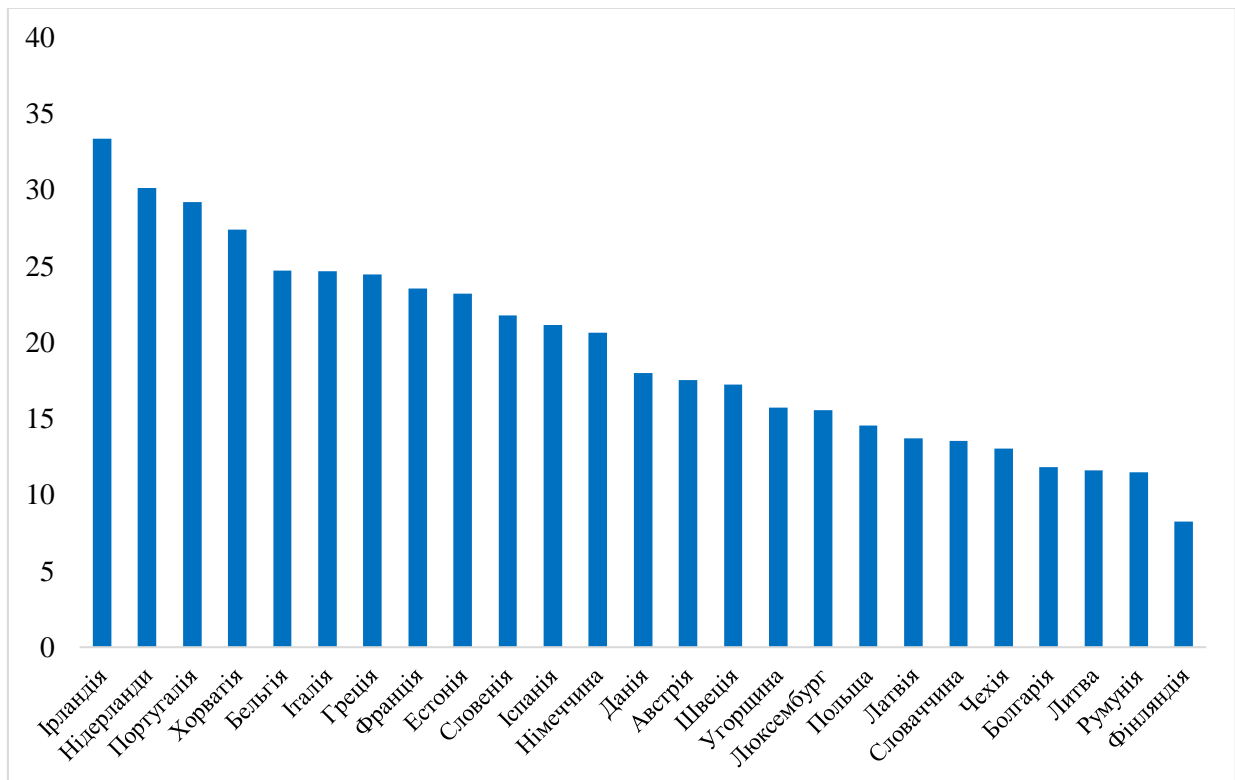

Рис. 3.2. Середньомісячна вартість послуги фіксованого доступу до Інтернету в 2022 р. у країнах ЄС, євро

Джерело: Mobile and Fixed Broadband Prices in Europe 2022. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 138 p. doi: 10.2759/684299

Податкова політика разом з конкурентною та регуляторною політиками здійснюють суттєвий вплив на розвиток галузі інформації та телекомунікацій, у тому числі фіксованого доступу до Інтернету як її складової. У країнах ЄС провайдери зазвичай сплачують податок на прибуток, податки на працю, митні платежі при здійсненні імпорту обладнання; послуги з надання доступу до Інтернету підлягають оподаткуванню ПДВ.

Наприклад, у *Німеччині* оператори фіксованого інтернет-зв'язку мають сплачувати кілька податків. По-перше, це корпоративний податок: базова ставка якого 15%. Крім того, нараховується солідарний збір у розмірі 5,5% на суму корпоративного податку. По-друге, торговий податок, ставка якого коливається залежно від місцевої громади в межах від 7% до 17%. По-третє, ПДВ: стандартна ставка ПДВ у Німеччині становить 19% і застосовується до більшості товарів і послуг, включаючи інтернет-послуги. По-четверте, соціальні внески, що включають внески до пенсійного фонду, страхування на випадок безробіття, медичне та інші види страхування. Крім основних податків, оператори можуть також підпадати під додаткові вимоги або регуляції залежно від характеру діяльності та технічних аспектів надання послуг зв'язку.

Податки на операторів послуг мають безпосередній вплив на їх інвестиційні рішення, ПДВ впливає на вартість плати за Інтернет та набір опцій пакету Інтернету. Схематично це відображено на рис. 3.3.

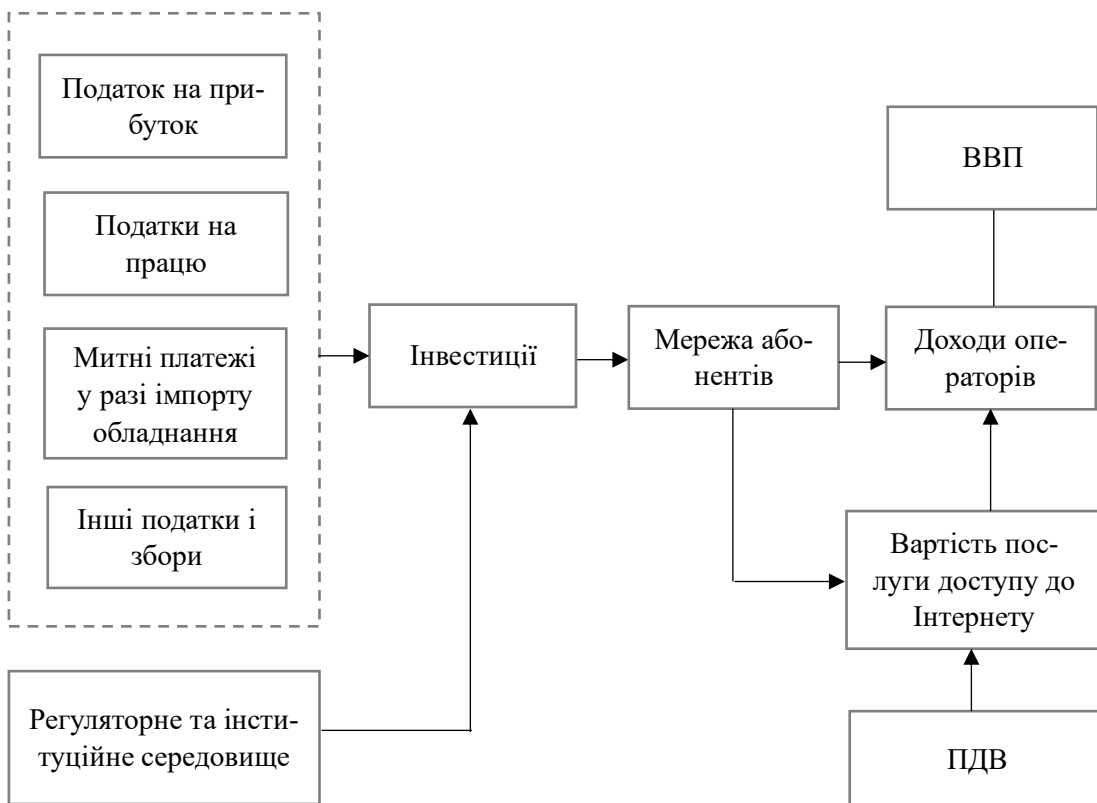

Рис. 3.3. Податки та створення вартості на ринку послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет у країнах-членах ЄС

Джерело: складено авторами

Кожна країна, яка входить до ЄС, має повноваження самостійно встановлювати ставки ПДВ на національному рівні. Справляння та адміністрування податку є досить складними, тому ЄС уніфікував правила адміністрування

ПДВ за допомогою директив. Основним законодавчим актом щодо ПДВ є Директива 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 р.⁶⁷. Кожна країна ЄС несе відповідальність за перенесення положень цієї Директиви в національне законодавство та її застосування на своїй території.

Практика країн ЄС свідчить, що *послуги фіксованого доступу до Інтернету переважно оподатковуються ПДВ за стандартною ставкою* (мінімальний рівень якої, згідно з Директивою, складає 15%). Наприклад, у **Польщі** послуги доступу до мережі Інтернет оподатковуються за стандартною ставкою ПДВ – 23%. Водночас в **Угорщині** діє найнижча ставка ПДВ на згадані послуги – 5%. Країна, не чекаючи змін Додатку III Директиви 2006/112/ЄС, де закріплено перелік товарів і послуг, які можуть оподатковуватись за зниженою ставкою, з 2017 р. змнішила ставку податку з 27% до 18%, з 2018 р. – до 5%. Ці дії угорської влади відбувались в розріз застереженням комісара ЄС у сфері оподаткування П'єра Московісі. Він наполягав на необхідності внесення відповідних змін до Додатку III Директиви, які були ухвалені в 2022 р.⁶⁸.

Тепер послуги доступу до Інтернету, що надаються як частина політики цифровізації, визначеної країнами ЄС, оподатковуються за зниженою ставкою ПДВ для всіх держав-членів⁶⁹. 5 квітня 2022 р. міністри фінансів ЄС (ECOFIN) офіційно ухвалили зміни до Директиви 2006/112/ЄС і надали державам-членам ширші права використовувати знижені ставки ПДВ, у тому числі щодо послуг доступу до мережі Інтернет. Країни ЄС мають запровадити їх не пізніше 1 січня 2025 р. Для усунення проблеми слабого покриття Інтернетом та сприяння наданню послуг доступу до Інтернету держави-члени повинні мати можливість застосовувати знижену ставку ПДВ на ці послуги. Використання зниженої ставки для послуг доступу до Інтернету має бути пристосовано до визначених цілей у національній політиці цифровізації кожної країни, і, відповідно, *обмежене у використанні*⁷⁰.

Дискусія щодо використання зниженої ставки для послуг доступу до Інтернету значно активізувалась на теренах європейського континенту. Зокрема, це обговорювалося міністром підприємництва в **Ірландії**, де хочуть знизити ставку ПДВ на послуги фіксованого доступу до Інтернету із 23,0 до 13,5%⁷¹.

⁶⁷ Council Directive 2006/112/EC URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006L0112> (дата звернення 29.08.2024 р.)

⁶⁸ Hungary has introduced a VAT cut for internet access URL: <https://amavat.eu/hungary-introduced-vat-cut-internet-access/> (дата звернення 02.09.2024 р.)

⁶⁹ Taxes in Europe Database v4 URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/#/vat-search (дата звернення 29.08.2024 р.)

⁷⁰ COUNCIL DIRECTIVE (EU) 2022/542 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L0542> (дата звернення 29.08.2024 р.)

⁷¹ Minister lines up VAT cut on broadband bills in Ireland URL: <https://www.thetimes.com/world/ireland-world/article/peter-burke-vat-cut-broadband-bills-digital-ireland-x6x0n53ql> (дата звернення 29.08.2024 р.)

Нагадаємо, що в Ірландії зафіксовано найвищу вартість послуг доступу до Інтернету серед держав-членів ЄС.

У **Великій Британії**, яка вже не є членом ЄС, також висуваються пропозиції щодо доцільності використання зниженої ставки ПДВ для надання послуг фіксованого доступу до Інтернету з 20% до 5%^{72 73}.

Експерти BRDO зазначають, що з метою зниження рівня податкового навантаження низка країн ЄС пропонує знижені ставки податку на прибуток для суб'єктів малого підприємництва⁷⁴. Зокрема, у Латвії це 5%, Польщі – 9%, Словаччині, Франції, Нідерландах – 15%, Бельгії – 20% тощо. Водночас ключовим критерієм для застосування суб'єктом господарювання податкової преференції є *обмеження обсягу доходів такого суб'єкта*. Тобто, **податкові преференції можуть бути надані виключно суб'єктам малого бізнесу**. Крім того, таким суб'єктам не надаються пільги з ПДВ.

Фахівці Інституту соціально-економічної трансформації та Економічної експертної платформи зазначають, що при досягненні економічним суб'єктом (який використовує спрощений режим оподаткування в ЄС) порогу реєстрації платником ПДВ такий суб'єкт є платником згаданого податку⁷⁵.

Зокрема, у **Польщі** такий поріг – 120 тис злотих, що, відповідно до офіційного курсу НБУ станом на 05.09.2024 р., складає 1279,2 тис. грн. Враховуючи, що середньомісячний дохід від надання послуг доступу до мережі Інтернету (APRU) у Польщі становить 14,56 євро, то середньорічний дохід дорівнює 174,72 євро (7958,50 грн). Отже, провайдер є платником ПДВ уже за умови, що він обслуговує 160 ліній (точок) доступу до мережі Інтернет.

При цьому надання послуг у сфері фіксованого доступу до мережі Інтернет у Польщі не входить до переліку видів діяльності, щодо яких дозволено застосовувати спрощений режим оподаткування у вигляді разового платежу на зареєстрований дохід за ставками від 2 до 17%⁷⁶.

У **Румунії** при перевищенні порогу в 300 тис лей (за офіційним курсом НБУ на 05.09.2024 р. – 2751 тис грн) навіть для «спрощенців» застосовується стандартна ставка ПДВ. Враховуючи те, що провайдери отримують середньорічний дохід від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет в

⁷² Time for domestic broadband to enjoy same VAT treatment as other utilities URL: <https://www.thinkbroadband.com/news/9262-time-for-domestic-broadband-to-enjoy-same-vat-treatment-as-other-utilities>

⁷³ Cut low-cost broadband VAT to help more online, peers say URL: <https://www.bbc.com/news/technology-66033209>

⁷⁴ Щодо збереження спрощеної системи оподаткування для постачальників послуг доступу до мережі Інтернет URL: https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/zberezhennya_SSO_dlya_Internet_privay-deriv_2.pdf (дата звернення 04.09.2024 р.)

⁷⁵ Щодо оцінки досвіду різних країн з питань застосування спеціальних спрощених режимів оподаткування мікро- та малого бізнесу. URL: <https://iset-ua.org/images/Dosvid-zastosuvannya-CCO-ES-final.pdf> (дата звернення 05.09.2024 р.)

⁷⁶ Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00263>

Румунії в сумі – 137,76 євро (6274,97 грн), вони є платниками ПДВ при обслуговуванні 438 ліній (точок) доступу до мережі Інтернет.

Отже, *навіть дрібні провайдери у країнах Центральної Європи, які є членами ЄС, мають сплачувати ПДВ на послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет.* Аналогічні правила застосовуються і для інших країн що входять до Європейського Союзу.

Підсумки до розділу 3

На підставі проведеного аналізу можна констатувати таке:

1. Середнє значення частки домогосподарств у державах-членах ЄС, що мають фіксований доступ до мережі Інтернет, складає 97,7%. В Україні частка ліній фіксованого доступу на швидкості понад 100 Мбіт/с відповідає рівню Чехії та Хорватії та є вищою, ніж в Естонії та Греції.

2. На ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет у країнах ЄС домінують великі гравці, багато з яких є глобальними телекомунікаційними компаніями. Зокрема, у Польщі ТОП-10 найбільших провайдерів забезпечують покриття приблизно 80% усіх абонентів, а ТОП-5 – 59%. У Німеччині цей показник складає 91% для десяти найбільших провайдерів та 86% для найбільших п'яти. Існують національні особливості побудови ринку.

3. Поширеним в ЄС є тренд поєднання операторами бездротового та дротового зв'язку своїх ліній і надання абонентам пакетних послуг, до складу яких входить насамперед ШСД до мережі Інтернет.

4. Більшість провайдерів фіксованого доступу до Інтернету у країнах ЄС оподатковуються за загальною системою оподаткування, яка часто передбачає встановлення доволі високих ставок податків і зборів.

5. У країнах ЄС ключовим критерієм для застосування суб'єктом господарювання податкових преференцій (у тому числі спрощених режимів оподаткування) є обмеження обсягу доходів. Тобто, податкові пільги можуть бути надані виключно суб'єктам малого бізнесу. Крім того, таким суб'єктам не надаються пільги із ПДВ. Навіть дрібні провайдери мають сплачувати ПДВ на послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет.

4. Пропозиції щодо удосконалення оподаткування сфери фіксованого доступу до Інтернету в Україні з метою обмеження зловживань

Дослідивши вітчизняну та європейську практики функціонування ринку фіксованого доступу до мережі Інтернет, оподаткування його операторів, звернемо увагу на відмінності цих практик та «тригерні точки», які вказують на наявність тіньового сегменту цієї галузі в Україні.

«Сіра» частина ринку фіксованого доступу до Інтернету в Україні існує завдяки штучному подрібненню великого та середнього бізнесу на малий. І хоч явище такої «мімікрії» в цілому не є унікальним для європейської практики, його поширення в аналізованій нами вітчизняній галузі набуло масштабів, які вимагають від держави негайного реагування.

Накладемо європейські підходи на вітчизняні реалії.

*Штучному подрібненню суб'єкта господарювання приділено увагу навіть у законодавстві ЄС. Зокрема, Директива 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 р. пропонує критерії ідентифікації випадків, коли декількох юридичних осіб можна розглядати як єдиного платника ПДВ. Прикладом практичної реалізації зазначеного підходу є принципи, що використовуються **Великою Британією**. Економічні агенти визначаються єдиним платником податку, якщо між ними існують⁷⁷:*

1. *Фінансові зв'язки.* Спільний банківський рахунок або фінансова залежність тощо.
2. *Економічні зв'язки.* Бізнеси використовують спільне обладнання, офісні та/або виробничі приміщення, рекламу тощо.
3. *Організаційні зв'язки.* При веденні діяльності залучаються спільні виконавці або управлінці тощо.

Повернемося до прикладу регіональної схеми організації бізнесу у сфері фіксованого доступу до мережі в Інтернет, описаної в розділі 2. Одне підприємство (працює як ТОВ №1) надає права та можливості доступу до фізичної інфраструктури електронних комунікаційних мереж. За цією адресою зареєстровано також інше підприємство (ТОВ №2) зі співзвучною назвою до ТОВ №1, яке надає такі самі послуги, а також додатково – послуги технічного обслуговування та експлуатації електронних комунікаційних мереж. Крім того, за ідентичною адресою зареєстровано ТОВ №3, яке надає послуги доступу до мережі Інтернет іншим постачальникам мереж та/або послуг. Далі є ще сітка із близько чотирьох десятків ФОП, що надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, мають однакову адресу для листування, контактний телефон

⁷⁷ Яворський П. Інструменти попередження зловживань спрощеною системою оподаткування в Україні: міжнародний досвід та рекомендації. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/09/Trade-Mizhnarodniy-dosvid-vikoristannya-SSO-1.pdf>

й e-mail. Середня чисельність офіційно працевлаштованих працівників для цих суб'єктів економічної діяльності становить 4,3 особи, середньорічний дохід – 4,58 млн грн. У деяких ФОП є клієнтська база понад 1800 абонентів, але в них немає найманих працівників. Це реалістично?

Очевидними є ознаки штучного подрібнення суб'єкта господарювання з метою зловживання спрощеною системою оподаткування. Причому ця схема застосовується не у м. Київ, а в обласному центрі, що свідчить про поширеність такої «мімікрії» на території України.

Також є питання до застосування договорів оферти суб'єктами господарювання, залученими у схему подрібнення. Такий договір може бути заключений на певного оператора, а послуги фактично надаватимуться зовсім іншим, не вказаним у договорі, ФОП. Більш того, фіксувалися випадки, коли за одним і тим самим договором абонентська плата, здійснена у кілька платежів, надходила на рахунки різних ФОП. Ця проблема потребує подальшого дослідження, надання юридичної оцінки такому явищу.

Звернемо увагу й на те, що суб'єкти економічної діяльності, що використовують спрощену систему оподаткування (ФОП та ТОВ), отримали в 2019 р. 35,6% від загального обсягу доходів від надання послуг фіксованого доступу до мережі Інтернет, а в 2023 р. – 47,2%. **Тобто, маємо тренд від трохи більше третини до половини доходів. За 5 років!** Такий перерозподіл ринку лише за рахунок освоєння віддалених регіонів справжніми дрібними ФОП є малоймовірним. Очевидно, що держава втрачає щороку більше податків від зловживань зі спрощеною системою оподаткування.

Як розкрито у розділі 2, з понад 2 тисяч ФОП, які надавали послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет, у 2023 р. лише 1 ФОП сплачував до бюджету ПДВ, у розмірі 45,3 тис грн. Кількість юридичних осіб, що використовують спрощену систему оподаткування, надають такі послуги, і є платниками ПДВ, у 2023 р. склала 12. Європейський досвід, що описаний у розділі 3 засвідчує, що таких пільгових умов сплати ПДВ немає у країнах ЄС, можливість не реєструватися платниками ПДВ мають лише найдрібніші провайдери, що, на відміну від України, не спотворює конкуренцію на ринку.

Наголосимо на тому, що реєстрація платником ПДВ вимагає ведення відповідної звітності, що суттєво ускладнює приховування доходів. Ми аналізували лише офіційні доходи ТОВ та ФОП галузі, що використовують спрощену систему оподаткування. Відповідно, можна лише припускати, якою є їх тіньова складова (уможливлена спрощеним обліком і звітністю). А якими взагалі є реальні масштаби «сірого» ринку фіксованого доступу до Інтернету? Насправді, лише «відбілювання» це покаже. Разом із тим, ми ніколи не знатимемо відповіді на це питання, якщо залишимо все як є.

І нарешті, як доведено у нашому дослідженні, у державах-членах ЄС на ринку послуг у сфері фіксованого доступу до Інтернет домінують великі оператори, дуже часто – міжнародні компанії, що присутні у декількох країнах ЄС. Ці компанії, зрозуміло, не користуються пільгами в оподаткуванні. Відповідно, забезпечується дотримання високих технічних стандартів надання таких послуг, а держава отримує значні обсяги податків і зборів, що передбачені загальною системою оподаткування. Причому у багатьох країнах ЄС ці податки справляються порівняно високими ставками.

Прикро констатувати, що дедалі більше уникнення оподаткування і/або ухилення від сплати податків у сфері фіксованого доступу до мережі Інтернет в Україні відбувається за рахунок *зловживання спрощеною системою оподаткування, яка була створена для підтримки малого бізнесу*. «Мімікріанти» мають можливість «маскуватися» під дрібні ФОП так, що поки не знайдено законодавчих підстав відокремити одних від інших. Водночас, держава має дбати за податкові надходження, тим більше в умовах зростання витрат на фінансування повномасштабної війни. Тому перегляд переліку видів економічної діяльності, щодо яких передбачено можливість сплати єдиного податку, є прийнятним рішенням. Особливо, ще раз підкреслимо, з огляду на всі «за» і «проти», які диктують реалії затяжної війни.

Звернемо увагу на те, що перші кроки у напрямі детінізації галузі зроблено. Держава відреагувала на законодавчу колізію. Відповідно до Закону України «Про електронні комунікації» від 16 грудня 2020 р. №1089-IX (далі – Закон №1089), який набрав чинності з 1 січня 2022 р. і вніс зміни до класифікації видів економічної діяльності, проте без «дзеркальних» змін у ПКУ, ФОП, які постачають електронні комунікаційні послуги, не матимуть права обирати спрощену систему оподаткування. На цьому наголошено, зокрема, у повідомленні ДПС від 29 липня 2024 р.⁷⁸.

Йдеться про те, що згідно з КВЕД-2010, діяльність з надання послуг, доступу до мережі Інтернет не виокремлюється в окремий клас або підклас видів економічної діяльності, а є складовою класів 61.10 – «Діяльність у сфері провідного електров’язку», 61.20 – «Діяльність у сфері безпроводового електров’язку», 61.30 – «Діяльність у сфері супутникового електров’язку» і класу 61.90 – «Інша діяльність у сфері електров’язку».

Відповідно до п.п 8 п.п. 291.5.1 п. 291.5 ст. 291 ПКУ, не можуть бути платниками єдиного податку суб’єкти господарювання, зокрема, ФОП, які здійснюють діяльність з надання послуг пошти (крім кур’єрської діяльності),

⁷⁸ Чи має право фізична особа – підприємець при постачанні електронних комунікаційних послуг застосовувати спрощену систему оподаткування обліку та звітності? Прес-служба ДПС. 29.08.2024. URL: <https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/807181.html>

діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку, діяльність із надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з використанням безпроводового доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електрозв'язку, діяльність з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж та надання в користування каналів електрозв'язку, діяльність з надання послуг з технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж ефірного теле- і радіомовлення, проводового радіомовлення та телемереж.

Отже, заборона перебування на спрощеній системі оподаткування стосується суб'єктів господарювання, які в рамках надання послуг у сфері електронних комунікацій здійснюють технічне обслуговування та експлуатацію відповідних мереж, у тому числі надають доступ до таких мереж.

Згідно із Законом №1089, оператор і є постачальником при постачанні електронних комунікаційних послуг. Попередній Закон України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 р. №1280-IV (діяв до 01.01.2022 р.) розділяв ці поняття та визначав окремо поняття «провайдер телекомунікацій».

Платники єдиного податку зобов'язані перейти на сплату інших податків і зборів у разі здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування, з першого числа місяця, наступного за податковим (звітним) періодом, у якому здійснювалися такі види діяльності. При цьому потрібно подати заяву та відмовитись від спрощеної системи оподаткування не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку нового календарного кварталу (року), тобто, у нашому випадку, до 20 вересня 2024 р.

У разі не виконання обов'язку щодо виключення відповідних видів діяльності або переходу на інші податки і збори, реєстрація по такому платнику може бути анульована шляхом виключення з реєстру платників єдиного податку за рішенням контролюючого органу.

Зауважимо, що для забезпечення однозначного трактування податкового законодавства важливо відкоригувати п.п 8 п.п. 291.5.1 п. 291.5 ст. 291 ПКУ, щоб виключити відповідний вид економічної діяльності з переліку видів, щодо яких раніше була можливість сплати єдиного податку.

Ці рішення відповідають положенням Національної стратегії доходів, які серед іншого передбачають звуження сфери застосування спрощеної системи оподаткування з метою обмеження зловживання нею⁷⁹.

⁷⁹ Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
2. «Сірий» ринок Інтернету. Час приводити до тями. URL: https://glavcom.ua/columns/danilo_hetmantsev/sirij-rinok-internetu-chas-privoditi-do-tjami-1012837.html#google_vignette (дата звернення 09.08.2024 р.)
3. Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-elektronnih-komunikacij-ukrayini-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operacijnogo-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-u-2024-2026-rokah>
4. Звіт про діяльність НКЕК за 2023 рік. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf
5. Звіт про діяльність НКЕК за 2019 рік. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/11109/NCEC_AR23_web.pdf
6. Богапов Г. Кількість ліній фіксованого доступу до Інтернет зросла на 12%. 03.04.2024. URL: <https://expert.com.ua/180191-kilkist-linij-fiksovanogo-dostupu-do-internet-zrosla-na-12.html>
7. Підгайна Є. Рік незламності: як інтернет-провайдери загартували мережі під час масованих кібер- та артилерійських атак. 02.03.2023 р. URL: <https://mind.ua/publications/20254162-rik-nezlamnosti-yak-internet-provajderi-zagartuvali-merezhi-pid-chas-masovanih-kiber-ta-artilerijski>
8. Куш О. Чому держава має прибрати ФОП з ринку фіксованого доступу до інтернету. 26.06.2024р. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/problemi-opodatkuвання-internet-provayderiv-v-ukrajini-progalini-ta-neobhidni-reformi-50430061.html>
9. Підгайна Є. Відновлення інтернету на деокупованих територіях: чому не всі провайдери «фікси» можуть повернутися, як це перекроєє ринок та кого з гравців рятуватимуть першим. 17.04.2023 URL: <https://mind.ua/publications/20256162-vidnovlennya-internetu-na-deokupovanih-teritoriyah-chomu-ne-vsi-provajderi-fiksi-mozhut-povernutisya>
10. Звіти про діяльність НКЕК за період 2019-2023 рр. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>
11. Понад 83 млрд грн доходу, майже 27 млн 4G-абонентів, 5544 скарг. Та ще 15 найцікавіших фактів із звіту телеком-регулятора. URL: <https://mind.ua/publications/20255539-ponad-83-mlrd-grn-dohodu-majzhe-27-mln-4g-abonentiv-5544-skarg-ta-shche-15-najcikavishih-faktiv-iz-zvi>
12. Global broadband pricing league table 2024. URL: www.cable.co.uk/broadband/pricing/world-wide-comparison
13. Романова Л.В., Коломієць О.Ф., Могилевська О.Ю. Сучасні підходи до формування комплексу просування телекомунікаційних послуг. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 43. С.256-261. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/48.pdf
14. Мережеві стратегії. Як Київстар обійшов конкурентів у сегменті фіксованого інтернету. 29.03.2021. URL: <https://focus.ua/uk/ukraine/476274-setevye-strategii-kak-kievstar-oboshel-konkurentov-v-segmente-fiksirovannogo-interneta>
15. Кузьменко О. Експерти прогнозують «пекельну конкуренцію» на телеком-ринку після того, як NJJ Capital завершить придбання «Датагруп-Volia». 14.02.2024 р. URL: <https://dev.ua/news/pekelnna-konkurentsiia-na-telekom-rynku-1707925854>
16. Юрасов С. АМКУ дозволив Vodafone Ukraine купити великого інтернет-провайдера «О3» («Фрінет»). Ось деталі. 26.05.2023 р. URL: <https://dev.ua/news/vodafone-1685090806>
17. Французький мільярдер Ксав'є Ньель завершив угоду з придбання компаній датагруп-volia та lifecell. Дзекало тижня. 09.09.2024. URL: <https://zn.ua/ukr/business/frantsuzkij-miljarder-ksavje-njel-zavershiv-uhodu-z-pridbannja-kompanij-datahrup-volia-ta-lifecell.html>

18. Forbes оприлюднив рейтинг найбільших інтернет-провайдерів України. 06.08.2024. URL: <https://mediasat.info/uk/2024/08/06/forbes-oprylyudnyv-rejtyng-najbilshyh-internet-provajderiv-ukrayiny/>
19. Реєстр постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=55&language=uk> (дата звернення 12.08.2024 р.)
20. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/open/registration-dynamic> (дата звернення 13.08.2024 р.)
21. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року із змінами та доповн. № 2755 – VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
22. Чим загрожує скасування спрощеної системи оподаткування для провайдерів інтернету. URL: <https://detector.media/rinok/article/224796/2024-03-29-chym-zagrozhuie-skasuvannya-sproshchenoi-systemy-opodatkuvannya-dlya-provayderiv-internetu/> (дата звернення 15.08.2024 р.)
23. Від великих національних до великих регіональних. Forbes зібрав добірку 15 найбільших провайдерів домашнього інтернету. Хто і як готовий до блекаутів. URL: <https://forbes.ua/innovations/vid-velikikh-natsionalnikh-do-velikikh-regionalnikh-forbes-zibrav-top-15-naybilshikh-provayderiv-domashnogo-internetu-khto-i-yak-gotoviy-do-blekautiv-05082024-22768> (дата звернення 21.08.2024 р.)
24. Мережі готові, але не скрізь. Чи будуть українці з інтернетом при вимкненнях світла. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/2/704965/> (дата звернення 21.08.2024 р.)
25. Показники звітності та інформація в розрізі діяльності постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=331&id=9374&language=uk#>
26. Хто з «єдинників» може бути платником ПДВ. URL: <https://kherson.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-398316.html> (дата звернення 26.08.2024 р.)
27. Звітність та інформація в розрізі діяльності кожного оператора, провайдера телекомунікацій. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=331&id=9374&language=uk#>
28. 11416 : CONTRA SPEM SPERO! URL: https://mbiz.censor.net/columns/3503190/zbilshennya_podatkiv (дата звернення 20.08.2024 р.)
29. Mehrotra, A. K. (2010). The Price of Conflict: War, Taxes, and the Politics of Fiscal Citizenship. Michigan Law Review, 108(6), 1053-1078
30. Інструмент мінімізації податків: МВФ розкритикував спрощену систему оподаткування в Україні URL: <https://biz.censor.net/n3430060>
31. Офіційний телеграм канал Данила Гетманцева. URL: <https://t.me/s/getmantsevdanil> (дата звернення 27.08.2024 р.)
32. Broadband Coverage in Europe 2023 URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-broadband-coverage-europe-2023>
33. DESI 2024. URL: <https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/indicators>
34. Most used internet providers / brands in Poland as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/1371402/most-used-internet-providers-brands-in-poland> (дата доступу 09.09.2024 р.)
35. Most used internet providers / brands in the Netherlands as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/1226797/most-used-internet-providers-brands-in-the-netherlands> (дата доступу 09.09.2024 р.)
36. Most used internet providers / brands in Sweden as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/1348073/most-used-internet-providers-brands-in-sweden> (дата доступу 09.09.2024 р.)
37. Most used internet providers / brands in Germany as of June 2024 URL: <https://www.statista.com/forecasts/998847/most-used-internet-providers-brands-in-germany> (дата доступу 09.09.2024р.)
38. Adam Simmons Top 100 Telecom Companies in the World as of 2024. January 11, 2024. URL: <https://dgtlinfra.com/top-telecom-companies/>

39. Georgia Jordan. Fixed-mobile convergence drives bundle adoption in Europe; low quad-play take-up. 22.11.2023. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/research/fixed-mobile-convergence-drives-bundle-adoption-in-europe-low-quad-play-take-up>
40. Industry Analysis URL: <https://mobileworldcapital.com/en/trends/industry-analysis/>
41. Spanish Wholesale FTTH Market. A GLOBAL OVERVIEW. 2022. 26 p. URL: <https://telecolanza.com/wp-content/uploads/2023/10/Informe-Wholesale-OniviaNae.pdf>
42. Quantitative Analysis Of Public Aid For Broadband In Spain. The CNMC (The Spanish National Markets and Competition Commission). EI/01/2022. URL: https://www.cnmc.es/sites/default/files/4813108_0.pdf
43. CNMC. URL: <https://www.cnmc.es/novedad/anual-telecos-2023-20240723>
44. Simon Kemp_Digital 2024: Spain. 21.02.2024. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-spain>
45. Infrastructure sharing and network competition in Spain – Regulating for network competition. 26.05.2020 p. URL: <https://www.itu.int/hub/2020/05/infrastructure-sharing-and-network-competition-in-spain-regulating-for-network-competition/>
46. Going Digital in Latvia. OECD Reviews of Digital Transformation. OECD Publishing, Paris, 2021. URL: <https://doi.org/10.1787/8eec1828-en>
47. У центрі уваги: телекомунікації та доступ до Інтернету в Латвії. 11.01.2022. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=2ad99584-1074-47fa-b693-8bd30a574d29>
48. Mobile and Fixed Broadband Prices in Europe 2022. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 138 p. doi: 10.2759/684299
49. Council Directive 2006/112/EC URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006L0112> (дата звернення 29.08.2024 p.)
50. Hungary has introduced a VAT cut for internet access URL: <https://amavat.eu/hungary-introduced-vat-cut-internet-access/> (дата звернення 02.09.2024 p.)
51. Taxes in Europe Database v4 URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/#/vat-search (дата звернення 29.08.2024 p.)
52. COUNCIL DIRECTIVE (EU) 2022/542 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L0542> (дата звернення 29.08.2024 p.)
53. Minister lines up VAT cut on broadband bills in Ireland URL: <https://www.thetimes.com/world/ireland-world/article/peter-burke-vat-cut-broadband-bills-digital-ireland-x6x0n53q1> (дата звернення 29.08.2024 p.)
54. Time for domestic broadband to enjoy same VAT treatment as other utilities URL: <https://www.thinkbroadband.com/news/9262-time-for-domestic-broadband-to-enjoy-same-vat-treatment-as-other-utilities>
55. Cut low-cost broadband VAT to help more online, peers say URL: <https://www.bbc.com/news/technology-66033209>
56. Щодо збереження спрощеної системи оподаткування для постачальників послуг доступу до мережі Інтернет URL: https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/zberzhennya_SSO_dlya_Internet_prvay-deriv_2.pdf (дата звернення 04.09.2024 p.)
57. Щодо оцінки досвіду різних країн з питань застосування спеціальних спрощених режимів оподаткування мікро- та малого бізнесу. URL: <https://iset-ua.org/images/Dosvid-zastosuvannya-CCO-ES-final.pdf> (дата звернення 05.09.2024 p.)
58. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00263>
59. Яворський П. Інструменти попередження зловживань спрощеною системою оподаткування в Україні: міжнародний досвід та рекомендації. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/09/Trade-Mizhnarodniy-dosvid-vikoristannya-SSO-1.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А1

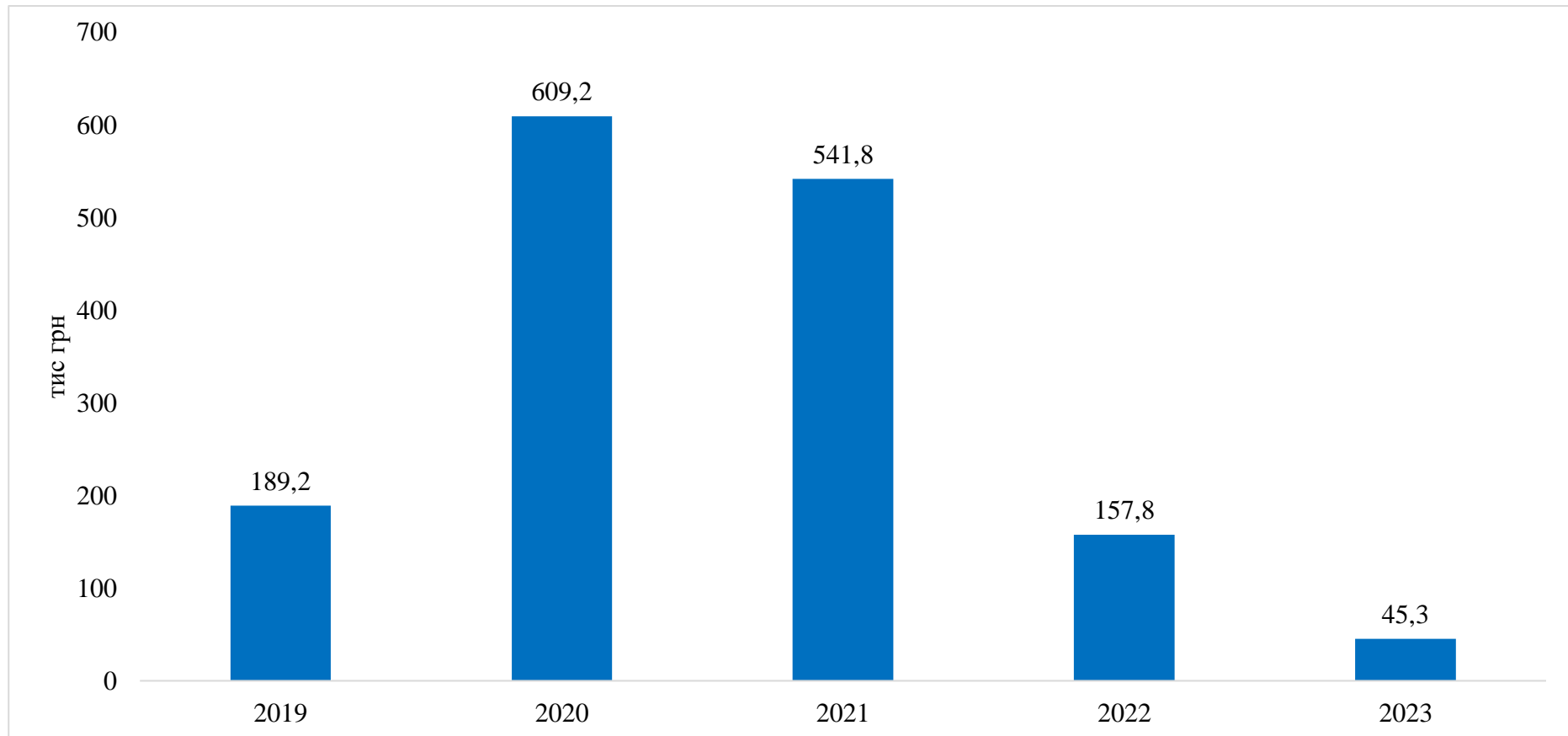

Рис. А1. Динаміка сплаченого ПДВ ФОП, які надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет

Джерело: складено авторами за даними ДПС

Додаток А2

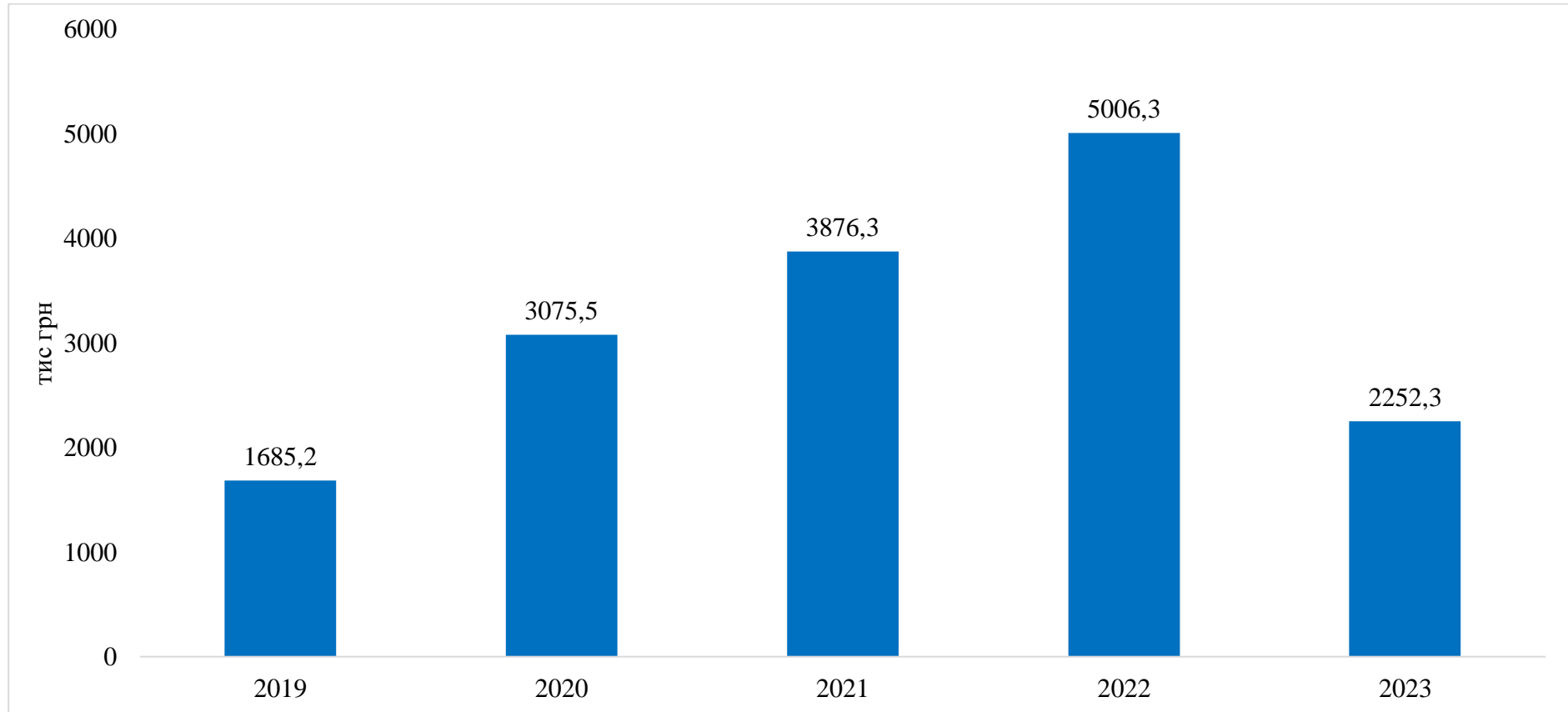

Рис. А2. Динаміка сплаченого ПДВ ю/о, що використовують спрощену систему оподаткування та надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет

Джерело: складено авторами за даними ДПС

Додаток Б

Таблиця Б

Глобальні телекомунікаційні компанії, які присутні на ринках країн ЄС

Назва компанії	Країни ЄС, на ринках яких працює компанія	Коротка характеристика діяльності
Deutsche Telekom AG	Німеччина, Австрія, Чехія, Нідерланди, Польща, Греція, Угорщина, Румунія, Словаччина, Хорватія	глобальна телекомунікаційна компанія, що пропонує інтегровані послуги: фіксований та мобільний голосовий зв'язок та передачу даних, інтернет-телебачення, інформаційно-комунікаційні системи та хмарні сервіси
Vodafone	Велика Британія, Німеччина, Італія, Іспанія, Ірландія, Португалія, Греція, Румунія, Чехія, Албанія	постачальник телекомунікаційних послуг, що пропонує послуги, включаючи мобільний та фіксований зв'язок, фінансові, ділові, торгові, IoT, цифрові, хостинг, інтегровані ділові комунікації, операторські та багатохмарні послуги для клієнтів приватного та державного секторів по всьому світу через цифрові та фізичні канали.
Orange	Франція, Іспанія, Польща, Бельгія, Єгипет, Румунія, Словаччина, Молдова, Люксембург	глобальна телекомунікаційна компанія, що пропонує такі послуги: фіксовану телефонію, мобільний зв'язок, передачу даних, IT та інтеграційні послуги, а також мобільні фінансові послуги
Telefónica	Іспанія, Німеччина, Велика Британія	телекомунікаційна компанія, що пропонує послуги, включаючи мобільний голосовий зв'язок, Інтернет та широкосмуговий доступ, корпоративні комунікації, відеотелефонію, оптові послуги для інших операторів та цифрові рішення по всій Європі
TIM (Telecom Italia)	Італія	міжнародна телекомунікаційна компанія, яка надає послуги фіксованого та мобільного голосового зв'язку та інтернету, телефонії загального користування та ІКТ-рішення для різних сегментів клієнтів, а також керує оптовими послугами для операторів зв'язку та пропонує послуги мережевої інфраструктури, IT та розробки систем
BT Group (British Telecom)	Велика Британія	глобальна комунікаційна компанія, яка надає широкий спектр послуг, включаючи послуги фіксованого зв'язку, мобільного зв'язку та широкосмугового доступу, а також рішення в галузі кібербезпеки та хмарних технологій через свої сегменти Consumer, Enterprise, Global та Openreach, обслуговуючи приватних осіб, підприємства та уряди під такими брендами, як BT, EE та Plusnet.
Altice Europe	Франція, Португалія	багаторонаціональна телекомунікаційна корпорація. Надає низку послуг, включаючи кабельне, мобільне, інтернет та телебачення у різних країнах світу. Зокрема, вона працює під брендом SFR у Франції, МEO у Португалії.

CK Hutchison	Велика Британія, Італія, Швеція, Данія	багатонаціональний конгломерат. Його дочірня телекомунікаційна компанія Hutchison Telecommunications International Limited (HTIL) надає послуги бездротового зв'язку споживачам у багатьох країнах. Зокрема, HTIL працює під брендами Three UK у Великій Британії, Wind Tre в Італії, Tre у Швеції та Данії, Drei в Австрії, Three в Ірландії
Liberty Global	Велика Британія, Бельгія, Швейцарія, Ірландія, Нідерланди	надає низку послуг, включаючи широкосмуговий інтернет, відео, фіксовану телефонію та мобільний зв'язок для приватних осіб та корпоративних клієнтів, а також послуги з доданою вартістю, такі як рішення з безпеки, послуги «розумного дому», цифрове відеопрограмування та бізнес-послуги. Liberty Global працює у різних країнах під кількома брендами, включаючи Sunrise у Швейцарії; Telenet у Бельгії; Virgin Media в Ірландії; UPC Slovakia у Словаччині; Virgin Media O2 у Великій Британії та VodafoneZiggo у Нідерландах.
liad	Франція, Італія, Польща, Швейцарія, Ірландія	комунікаційна компанія, пропонує доступ до Інтернету, послуги фіксованого та мобільного зв'язку, корпоративні телекомунікації та хмарні сервіси під брендами Free, liad та Play
Swisscom	Швейцарія, Італія	є постачальником телекомунікаційних послуг, зокрема таких як мобільна та фіксована телефонія, широкосмуговий доступ, телебачення, хмарні рішення, оптимізація бізнес-процесів та рішення для Інтернету речей, а також обслуговування мережевий інфраструктури та ІТ-систем.
Telenor	Норвегія, Швеція, Данія, Фінляндію	глобальна телекомунікаційна компанія, що пропонує послуги, включаючи мобільний зв'язок, фіксований зв'язок, мовлення, передачу даних та міжмашинний зв'язок. Telenor працює у Норвегії, Швеції, Данії, (через DNA)
Telia	Швеція, Фінляндія, Норвегія, Данія, Литва, Естонія, Латвія	є постачальником послуг зв'язку, включаючи послуги мобільного, широкосмугового зв'язку, телебачення та фіксованого зв'язку, а також IoT, хмарних рішень та рішень безпеки
Bouygues	Франція	велика телекомунікаційна компанія, яка в основному працює у Франції під власним брендом та через кілька дочірніх брендів, таких як B&YOU та La Poste Mobile. Пропонує широкий спектр телекомунікаційних послуг, включаючи послуги фіксованої та мобільної телефонії, широкосмугового та мобільного інтернету, а також IPTV з живим ТБ, відео за запитом та інтерактивними послугами.
KPN	Нідерланди	є постачальником телекомунікаційних та ІТ-послуг, пропонуючи фіксовану та мобільну телефонію, широкосмуговий інтернет, телевізійні послуги, ІТ-рішення та оптові мережеві послуги для роздрібних, корпоративних та сторонніх клієнтів, а також продаючи телефони, периферійне обладнання та ліцензії на програмне забезпечення.

Proximus	Бельгія, Люксембург	є постачальником цифрових та комунікаційних послуг, включаючи фіксовану та мобільну телефонію, інтернет, телебачення та послуги ІКТ, під кількома брендами, такими як Proximus, Scarlet та Mobile Vikings
1&1	Німеччина	є брендом, який входить до складу United Internet AG. Під брендом 1&1 зазначена компанія пропонує різноманітні інтернет- та телекомунікаційні послуги, включаючи послуги стаціонарного широкосмугового та мобільного інтернету
TDC Group	Данія	є постачальником телекомунікаційних послуг, який через свої дочірні компанії TDC NET і Nuuday пропонує в Данії низку послуг, включаючи рішення для підключення, комунікації та розваг, а також проектування, будівництво, експлуатацію та технічну підтримку мереж.
Plus (Polkomtel)	Польща	є постачальником телекомунікаційних послуг. Polkomtel є частиною Cyfrowy Polsat SA, найбільшої медіа- та телекомунікаційної групи у Польщі
Tele2	Швеція, Литва, Латвія, Естонія	телекомунікаційна компанія, що надає широкий спектр послуг, включаючи мобільний та фіксований зв'язок, розваги, хмарні та ІТ-послуги, безпека, послуги мереж передачі даних, уніфіковані комунікації та рішення для бізнес -комунікацій з доданою вартістю
OTE	Греція, Румунія	пропонує широкий спектр телекомунікаційних та супутніх послуг, включаючи фіксований зв'язок, доступ до Інтернету, мобільний та супутниковий зв'язок, ІКТ, виробництво телебачення, електронну комерцію, нерухомість, страхове брокерство та інфраструктурні послуги. OTE Group в основному працює в Греції та Румунії через свої сегменти OTE, Cosmote та Telekom Romania Mobile. Deutsche Telekom має близько 51% акцій OTE Group
Freenet	Німеччина	пропонує ряд телекомунікаційних та цифрових послуг для життя, включаючи мобільний зв'язок, інтернет, ТВ та медіа-рішення, послуги порталів та електронну комерцію під численними брендами
NOS	Португалія	телекомунікаційна компанія, що пропонує послуги, включаючи бездротове покриття, широкосмуговий доступ та платне телебачення.
Elisa	Фінляндія, Естонія	телекомунікаційна компанія, що пропонує широкий спектр послуг: від фіксованих та мобільних передплат до цифрових послуг, кабельного телебачення та електронного читання, з рішеннями для мережевої автоматизації, IoT та ІКТ для споживчого, корпоративного та державного секторів
Dig	Румунія, Іспанія, Італія	є постачальником телекомунікаційних послуг, включаючи кабельне телебачення, фіксований та мобільний інтернет, телефонію та супутникове телебачення

Джерело: складено авторами за Adam Simmons. Top 100 Telecom Companies in the World as of 2024. January 11, 2024. URL: <https://dgtlinfra.com/top-telecom-companies/>

Додаток В

Таблиця В

Вибрані угоди злиття та поглинання в Європі, що об'єднують постачальників послуг фіксованого доступу до Інтернету та мобільного зв'язку

Дата угоди	Ринок	Поглинаюча компанія	Ціль угоди
Червень 2013	Німеччина	Vodafone	Kabel Deutschland
Березень 2014	Іспанія	Vodafone	ONO
Квітень 2014	Франція	Numericable	SFR
Квітень 2015	Бельгія	Telenet	KPN
Січень 2016	Велика Британія	BT	EE
Лютий 2016	Нідерланди	Ziggo	Vodafone
Червень 2016	Іспанія	MásMóvil	Yoigo
Січень 2018	Швеція	Tele2	Com Hem
Травень 2019	Хорватія	United Group	Tele2 Croatia
Липень 2019	Німеччина, Угорщина, Румунія, Чехія	Vodafone	Кабельні блоки Liberty Global
Серпень 2019	Болгарія	United Group	Vivacom
Січень 2020	Греція	United Group	Nova (раніше Forthnet)
Лютий 2021	Болгарія	United Group	Net 1 i ComNet Sofia
Лютий 2021	Болгарія	United Group	N3
Червень 2021	Велика Британія	Virgin Media	O2
Липень 2021	Іспанія	MásMóvil	Euskaltel
Серпень 2021	Хорватія	United Group	Optima Telekom
Січень 2022	Греція	United Group	Wind Hellas
Червень 2023	Велика Британія	Vodafone	Three

Джерело: складено авторами за Georgia Jordan. Fixed-mobile convergence drives bundle adoption in Europe; low quad-play take-up. 22.11.2023. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/research/fixed-mobile-convergence-drives-bundle-adoption-in-europe-low-quad-play-take-up>

Global Research on Optimal Ways for Development (GROWFORD) Institute – незалежна неурядова організація (Think Tank), яка здійснює стратегічні глобальні дослідження у сфері економіки та фінансів, оцінює системні ризики та розробляє оптимальні моделі економічного розвитку для країн, регіонів і світу в цілому.

Україна, 01024, м. Київ,
вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30

+38(096) 464-61-85

growford.org.ua
growford.institute@gmail.com